

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Столітній Антон Володимирович

УДК 343.13 : 004

**ЕЛЕКТРОННЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ
НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії прокуратури України, Генеральна прокуратура України.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, професор

Цимбал Петро Васильович,

Університет державної фіскальної служби України,

завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Удалова Лариса Давидівна,

Національна академія внутрішніх справ,

директор інституту;

доктор юридичних наук, професор

Басиста Ірина Володимирівна,

Львівський державний університет внутрішніх справ,

професор кафедри кримінального процесу;

доктор юридичних наук, професор

Татаров Олег Юрійович,

Адвокатське об'єднання «Татаров, Фаринник, Головка»,

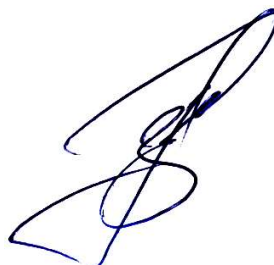
керуючий партнер.

Захист відбудеться 30 березня 2018 року о 09.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 27 лютого 2018 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з найбільш істотних за ступенем важливості, проте не до кінця усвідомленою новелою Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України) є системна інформатизація кримінальної процесуальної діяльності. Закладені в КПК України новітні електронні процесуальні процедури спільно з програмними потужностями Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР, Реєстр) утворили обов'язковий електронний сегмент кримінального провадження. Офіційні електронні правореалізаційні системи, електронна фіксація процесуальних рішень та дій, інноваційний формат реалізації негласних слідчих (розшукових) дій, електронні докази, електронні процесуальні процедури та електронні процесуальні документи свідчать, що електронне кримінальне провадження – не віддалена перспектива, а об'єктивна дійсність сьогодення.

Однак досудове розслідування, незважаючи на суттєву модернізацію порядку здійснення кримінального провадження, залишається недосконалим в умовах інформаційного суспільства. Отже, питання реформування електронної складової кримінального процесу є особливо актуальним. Зазначене відображено в Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленій Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, в якій одним з напрямків реформування визначено забезпечення належної координації правових інститутів та єдності інформаційних систем.

Проблемні аспекти процесуальної діяльності під час досудового провадження були предметом досліджень вчених різних епох: зокрема, у часи Російської імперії їх вивчали М.А. Буцьковський, С.І. Вікторський, М.В. Духовський, М.В. Муравйов, В.К. Случаєвський, у період існування СРСР та за часів незалежності України – Ю.П. Аленін, В.І. Басков, А.Р. Белкін, В.П. Бахін, В.П. Бойко, Т.В. Варфоломєєва, Г.П. Власова, В.Г. Гончаренко, І.В. Гора, Ю.М. Грошевий, М.В. Жогін, О.В. Капліна, В.А. Колесник, Е.Ф. Куцова, Л.М. Лобойко, П.А. Лупинська, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, І.І. Мухін, В.В. Назаров, В.Т. Нор, Г.М. Омеляненко, Ю.Ю. Орлов, І.Д. Перлов, М.А. Погорецький, А.Л. Рівлін, В.В. Рожнова, В.М. Савицький, Д.Б. Сергєєва, Г.П. Середа, М.І. Смирнов, Р.О. Стефанчук, М.С. Строгович, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, О.М. Толочко, Л.Д. Удалова, В.І. Фаринник, Ф.Н. Фаткуллін, П.В. Цимбал, А.Л. Ципкін, М.О. Чельцов-Бебутов, Г.І. Чангулі, В.Ю. Шепітько, В.П. Шибіко, М.Л. Шифман, О.Г. Яновська.

Застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій під час досудового розслідування частково досліджували В.В. Білоус, В.В. Бірюков, В.О. Голубєв, М.В. Карчевський, Є.Д. Лук'янчиков, Т.В. Михальчук, А.В. Молдован, Ю.Ю. Орлов, А.С. Рибченко, І.В. Рогатюк, М.І. Смирнов, О.Ю. Татаров, В.Г. Уваров, І.Ф. Хараберюш, Д.М. Цехан, С.С. Чернявський та ін.

Аналіз наукових праць дозволив дійти висновку, що дослідження даних науковців сприяли удосконаленню кримінальної процесуальної діяльності, проте

загалом питання щодо електронного кримінального провадження під час досудового розслідування в умовах дії чинного КПК України не досліджувалися. Зокрема, є відсутніми ґрунтовні наукові монографічні дослідження проблем застосування засобів електронного кримінального провадження, що визначило вибір теми дисертаційного дослідження та зумовлює її актуальність не лише для теорії кримінального процесу, але й для практики розслідування кримінальних правопорушень.

Науковою роботою, на яку необхідно звернути увагу, є дисертаційне дослідження В.М. Трофименка «Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України» (2017), в одному з підрозділів якого проаналізовано якісні зміни кримінальної процесуальної форми, що відбулися в Україні за останні роки та багато в чому зумовлені стрімким розвитком науково-технічного прогресу, зокрема в галузі інформаційно-комунікативних технологій, що надають можливість ефективно вирішувати завдання кримінального провадження.

У дисертаційному дослідженні Д.В. Дабіжі на тему: «Використання обліків та автоматизованих інформаційних систем при розслідуванні кримінальних правопорушень» (2017) комплексно досліджено проблемні питання обліків та автоматизованих інформаційних систем при розслідуванні кримінальних правопорушень в умовах реформування системи правоохоронних органів. В роботі розроблено ряд положень щодо вдосконалення роботи електронних інформаційних систем правоохоронних органів, пропозиції щодо трансформації ЄРДР. Однак дана робота спрямована на вивчення та вдосконалення використання комплексу обліків та автоматизованих інформаційних систем для отримання криміналістичної інформації під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, обліково-реєстраційної дисципліни, що не охоплює процесуальної природи електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні.

Також слід звернути увагу на дисертаційне дослідження Л.Р. Сердюк на тему: «Організаційно-правові основи впровадження електронного судочинства в Україні» (2017), в якому комплексно досліджено організаційні та правові основи впровадження електронного судочинства в Україні: здійснено теоретичний аналіз електронного судочинства, висвітлено його нормативну основу, зарубіжний досвід, окреслено напрями впровадження електронного судочинства у судовій системі України та інше. Водночас дана робота стосується судових стадій процесу та спрямована на вдосконалення електронного сегменту всіх форм судочинства.

Таким чином, аналіз зв'язку теми дисертації із сучасними дослідженнями як за останні три роки, так і за більш тривалий період, вказує на відсутність комплексних дисертаційних досліджень, присвячених електронному кримінальному провадженню на досудовому розслідуванні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано за основними темами науково-дослідних робіт Національної академії прокуратури України «Правові засади діяльності прокуратури в Україні в умовах реформування системи правосуддя» (номер державної реєстрації 0116U005368) та «Діяльність правоохоронних органів у контексті забезпечення доступу до правосуддя в Україні» (номер державної

реєстрації 0116U005369).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у формуванні на основі теоретичного аналізу та з урахуванням правозастосовної практики концепції електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні та виробленні науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на запровадження електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні.

Відповідно до зазначеної мети в роботі поставлено такі основні *задачі*:

– виокремити місце досудового розслідування в конструкції системи кримінального процесу та визначити структурні складові (етапи) досудового розслідування;

– визначити методологічні засади дослідження електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні;

– з'ясувати генезис досудового розслідування та розвиток його електронного сегмента;

– надати комплексну характеристику природи електронного сегменту досудового розслідування;

– визначити розуміння змісту електронної кримінальної процесуальної діяльності як інноваційного виду юридичної діяльності;

– охарактеризувати особливості електронної процесуальної діяльності на початковому етапі досудового розслідування;

– встановити особливості електронних процесуальних процедур на етапі здійснення досудового розслідування;

– розкрити особливості електронних процесуальних процедур на етапі завершення досудового розслідування;

– визначити та охарактеризувати систему і структуру суб'єктів досудового розслідування в умовах електронного кримінального процесу;

– охарактеризувати діяльність сторони обвинувачення в електронному кримінальному провадженні, рівень її доступу до електронного сегмента кримінального провадження;

– розкрити роль сторони захисту в електронному кримінальному провадженні;

– здійснити аналіз повноважень слідчого судді як суб'єкта електронної кримінальної процесуальної діяльності на досудовому провадженні;

– з'ясувати суб'єктний склад та процесуальну природу інших учасників електронного кримінального провадження;

– висвітлити досвід електронної кримінальної процесуальної діяльності в англо-американській системі права;

– розглянути практику електронної кримінальної процесуальної діяльності в романо-германській системі права;

– висвітлити розвиток та нормативне регулювання електронної кримінальної процесуальної діяльності у пострадянських державах;

– запропонувати модель інтеграції кримінальної процесуальної діяльності в електронне інформаційне поле;

– визначити перспективи реалізації процесуальних повноважень суб'єктами кримінального провадження в умовах становлення електронної процесуальної діяльності;

– запропонувати напрями вдосконалення електронного сегмента кримінального провадження та його процесуального контролю під час досудового розслідування.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають під час досудового розслідування при здійсненні електронної процесуальної діяльності.

Предметом дослідження є електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, що використовуються, взаємодоповнюючи один одного, з урахуванням специфіки теми дослідження та забезпечують об'єктивний аналіз досліджуваного предмета: метод системного аналізу, метод аналогії, семантичний, діалектичний, системно-структурний, історико-правовий, компаративістський, формально-юридичний, правового моделювання, синергетичний, статистичні, соціологічні тощо. Усі методи визначено з огляду на поставлені у дослідженні мету та задачі, з урахуванням специфіки об'єкта й предмета дослідження. *Метод системного аналізу* застосовувався в дослідженні з метою зіставлення різних систем нормативно-правових актів у сфері регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку зі здійсненням досудового провадження, а також при порівнянні нормативного регулювання кримінальної процесуальної діяльності різних правових систем (підрозділи 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1). *Семантичний метод* застосовано для виокремлення ключових слів, за якими дисертантом розроблено технічний твір «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)», що шляхом автоматизованого аналізу даних ЄРДР визначає провадження, в яких потенційно допущено процесуальні порушення (підрозділ 5.1). *Системно-структурний метод* застосований для дослідження суб'єктів кримінального провадження (підрозділи 3.1, 3.2, 3.4). *Метод аналогії* використовувався при дослідженні правової природи відомостей електронного сегмента кримінального провадження, в контексті застосування принципів кримінального процесу, при адаптації положень фрактальної геометрії та піктографіки для вирішення завдань кримінального провадження (підрозділи 1.3, 1.4, 2.4, 3.4, 4.1, 4.2, 5.3). *Історико-правовий метод* застосовано при дослідженні генезису та шляхів формування досудового розслідування (підрозділ 1.3), становлення та розвитку іноземного законодавства про досудове провадження (підрозділи 4.1, 4.2, 4.3). *Компаративістський метод* – при порівнянні норм сучасного кримінального процесуального законодавства України з нормативним регулюванням кримінальної процесуальної діяльності у досудовому провадженні зарубіжних країн (підрозділи 4.1, 4.2, 4.3). *Формально-юридичний метод* – при з'ясуванні сутності норм вітчизняного кримінального процесуального законодавства, розробці пропозицій для його вдосконалення. *Метод правового моделювання* використано щодо побудови системно-

структурної моделі суб'єктів кримінального провадження, їх внутрішньогрупових та зовнішніх зв'язків (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5), для конструювання системи електронного діалогу між спеціалізованими суб'єктами кримінального провадження (підрозділи 5.1, 5.2, 5.3). *Формально-догматичний метод* використано у дослідженні юридичних понять, формально-логічному аналізі змісту вітчизняного та закордонного законодавств, юридичних конструкцій із досліджуваної тематики (підрозділи 1.4, 2.1, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1). *Методологічні принципи синергетики* застосовано при дослідженні взаємодії різних наук у підрозділах 1.2, 1.3, 2.2, 3.1, 5.1, 5.3. *Концепція глобального еволюціонізму* знайшла своє відображення в підрозділах 5.1 та 5.3. *Статистичні методи* використано для підтвердження отриманих теоретичних висновків даними аналізу статистичної звітності (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4, 5.1, 5.2, 5.3). *Соціологічні методи* застосовано під час анкетування слідчих, прокурорів, адвокатів, слідчих суддів та суддів, вивченні матеріалів кримінальних проваджень (підрозділи 2.3, 3.2, 3.3, 3.4, 5.1, 5.2, 5.3).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені результати анкетування 194 слідчих, 207 прокурорів, 181 адвоката, 189 слідчих суддів та суддів з таких регіонів, як Житомирська, Запорізька, Дніпропетровська, Львівська, Рівненська, Київська області та міста Києва за 2012-2017 роки; узагальнені дані вивчення 352 матеріалів кримінальних проваджень; особистий практичний досвід участі у запровадженні ЄРДР та вжиття заходів з усунення недоліків кримінальної процесуальної діяльності шляхом технічного удосконалення електронної системи; співпраця у ролі національного експерта з Радою Європи щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України, співпраця з представниками Консультативної місії Європейського Союзу в Україні (Королівство Швеція); офіційні аналітичні та статистичні матеріали Генеральної прокуратури України (статистична звітність про роботу прокурора форми № П, відомості ЄРДР, а також статистичні дані, отримані за допомогою розробленого дисертантом технічного твору «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)», Міністерства внутрішніх справ України (статистичні звіти СЛ тощо), Державної судової адміністрації України, чим забезпечується обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків, пропозицій і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим науковим комплексним монографічним дослідженням теоретичних і прикладних питань електронного кримінального провадження як напряму якісного реформування кримінальної процесуальної діяльності шляхом трансформації паперових процесуальних процедур в електронний формат. У роботі всебічно обґрунтовано низку висновків, рекомендацій та положень, що розширюють уявлення та окреслюють перспективи наукового забезпечення електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні та спрямовані на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства і практики правозастосування.

Автором розроблено концепцію електронного кримінального провадження на

досудовому розслідуванні, яка полягає у переведенні сучасного паперового провадження у формат електронного файлу, сформованого через відомчі спеціалізовані електронні системи (ЄРДР, Єдиний реєстр адвокатів України, Єдиний державний реєстр судових рішень, Реєстр атестованих судових експертів тощо), та передбачає електронне оформлення, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення та аналіз кримінальної процесуальної інформації, а також електронну комунікацію суб'єктів досудового розслідування. Запровадження єдиної інтегрованої електронної системи органів кримінальної юстиції, поєднаної з загальнодержавними електронним реєстрами та базами даних, спрямовано на: переведення в електронне інформаційне середовище заходів забезпечення кримінального провадження, слідчих (розшукових) дій; накопичення, систематизацію, передачу та дослідження доказів, а також прийняття спеціалізованими суб'єктами досудового розслідування процесуальних рішень в електронному форматі; забезпечення дотримання розумних строків під час досудового розслідування, раціональне використання матеріальних та людських ресурсів тощо. Електронний формат кримінального провадження є умовою запровадження електронного процесуального контролю, позбавленого суб'єктивного (людського) втручання та корупційних ризиків, який забезпечуватиме дотримання належної правової процедури під час досудового розслідування.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є такі положення та висновки:

уперше:

– визначено дуалістичну правову природу ЄРДР – електронного сегменту досудового розслідування – як сучасної моделі фіксації низки процесуальних рішень та процесуальних дій, яка є автоматизованим правовим інструментом, що виступає інноваційною формою правореалізаційної практики та належить до операційного рівня юридичних засобів; здійснено класифікацію форматів фіксації процесуальних рішень та процесуальних дій під час досудового розслідування на: а) електронний; б) паперово-електронний; в) електронно-паперовий; г) паперовий;

– запропоновано поняття електронної кримінальної процесуальної діяльності, під якою розуміється регламентована кримінальними процесуальними нормами система послідовно реалізованих суб'єктами кримінального провадження процесуальних процедур спеціально-дозвільного методу правового регулювання, яка здійснюється винятково за наявності спеціального юридичного факту – вчинення кримінального правопорушення, що фіксується в електронній процесуальній системі, спрямована на виникнення нових, зміну або припинення кримінальних процесуальних відносин та забезпечує виконання завдань кримінального провадження;

– обґрунтовано доцільність інтеграції до ЄРДР розробленого та протестованого дисертантом технічного твору «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)» як інструменту електронного процесуального контролю;

– запропоновано поділ процесуальних порушень на початковому етапі

досудового розслідування, виявлених у результаті експериментального запровадження алгоритмів електронного процесуального контролю на підставі розробленого дисертантом технічного твору, на три групи: 1) невнесення до ЄРДР відомостей про початок досудового розслідування за фактами, що підлягають реєстрації; 2) внесення до ЄРДР відомостей про початок досудового розслідування з викривленням даних, що мають істотне процесуальне значення; 3) внесення до ЄРДР відомостей про початок досудового розслідування за фактами, що не підлягають реєстрації;

– визначено поняття електронного кримінального провадження, під яким розуміється режим кримінальної процесуальної діяльності, заснований на композиційних алгоритмах автоматизованих кримінальних процесуальних процедур, здійснюваний суб'єктами в електронному форматі та зафіксований в офіційному електронному процесуальному документі, яке запропоновано закріпити у ст. 3 КПК України;

– розроблено модель організації професійного процесуального діалогу спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження (слідчого, прокурора, адвоката, слідчого судді) у форматі електронного досудового розслідування через систему особистих віртуальних кабінетів;

– запропоновано поняття кримінальної процесуальної аномалії, що визначена як порушення фрактальної структури кримінального процесу, викликане прийняттям процесуальних рішень чи вчиненням процесуальних дій, не передбачених КПК України, недотриманням належної правової процедури щодо умов, строків, гарантій або суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності;

– визначено поняття автоматизованого кримінального процесуального контролю як електронної підсистеми, побудованої за визначеним КПК України самоподібним процесуальним алгоритмом, що здійснює автоматизований аналіз (контроль) процесуальної інформації та забезпечує недопущення процесуальних порушень шляхом блокування внесення до електронної системи не передбачених законом рішень (вчинення дій), в режимі реального часу контролює дотримання належної кримінальної процесуальної процедури та забезпечує облік виявлених кримінальних процесуальних аномалій для вжиття заходів реагування; здійснено поділ форм автоматизованого кримінального процесуального контролю на превентивний, поточний та наступний;

– на основі досвіду зарубіжних країн запропоновано створення на базі ЄРДР корпоративної інформаційно-аналітичної автоматизованої (електронної) системи кримінальної юстиції, що охоплюватиме всі стадії кримінального провадження та всіх суб'єктів кримінального переслідування, з максимальним інтегруванням електронних інформаційних ресурсів держави, у зв'язку із чим обґрунтовано алгоритм з'єднання за допомогою інтеропераційних систем електронних систем органів кримінальної юстиції, систем електронного врядування (державних органів), загальнодержавних реєстрів та баз даних, а також алгоритми логічних і графічних виражень інформаційно-аналітичної системи формування візуальних аналітичних конструкцій;

удосконалено:

– поняття засад електронного кримінального процесу, визначених як

закріплені в правових нормах фундаментальні, наскрізні та взаємопов'язані вихідні положення, що відображають панівні в державі правові ідеї, виражають природу та сутність кримінальної процесуальної діяльності та визначають найбільш важливі сторони і напрями (суть) діяльності суб'єктів кримінального провадження; виокремлено засади «пріоритет офіційного електронного процесуального документа» та «відкритість електронного провадження», у зв'язку із чим запропоновано доповнити п. 23 та 24 ч. 1 ст. 7 і ст. 29-1 та 29-2 КПК України;

– поняття ЄРДР як упорядкованої ієрархічної інформаційно-аналітичної бази електронних процесуальних документів, що забезпечує фіксацію, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення та аналіз відомостей про кримінальні правопорушення, осіб, що їх вчинили, прийнятих у провадженні процесуальних рішень (ст. 110 КПК України) та вчинених процесуальних дій (ст. 103 КПК України);

– теоретичні основи дослідчого провадження шляхом виділення трьох відносно самостійних, проте функціонально взаємозалежних його етапів: 1) прийняття та реєстрація заяви (повідомлення, у тому числі самостійне виявлення) про кримінальне правопорушення; 2) вивчення заяви (повідомлення); 3) ініціювання досудового розслідування;

– поняття обліково-реєстраційної дисципліни досудового провадження, визначеної як встановлений кримінальним процесуальним законодавством порядок дій уповноваженого суб'єкта щодо внесення, зведення, зберігання, захисту, обліку, узагальнення та обробки відомостей електронних систем (інтегрована інформаційно-пошукова система «Автоматизоване робоче місце оперативника», ЄРДР тощо) про кримінальні правопорушення та осіб, які їх вчинили, виконання вказаних дій у законодавчо встановлений строк, з дотриманням вимог повноти та достовірності внесення інформації;

– теоретичні положення процесуального оформлення рішень та дій (зокрема, закріплення доказів, в тому числі електронних) під час досудового розслідування з використанням інструментів електронної фіксації;

– структурно-системне утворення суб'єктів досудового розслідування, до якого належать чотири групи: правосуддя (в аспекті судового контролю під час досудового провадження), обвинувачення та потерпілий, захист, інші учасники кримінального провадження (процесуальні та непроцесуальні). Система суб'єктів кримінального провадження відображена у ромбовидній структурі – геометричній конструкції, сторони та діагоналі якої ілюструють взаємодію груп суб'єктів;

– процесуальний статус захисника в частині його залучення до електронного сегмента кримінального провадження як користувача шляхом внесення відповідних змін до Положення про порядок ведення ЄРДР;

дістало подальшого розвитку:

– підхід щодо поділу кримінального процесу на підсистеми (альфа-стадії), якими визначено: досудове провадження, судове провадження та виконання судових рішень;

– історичні етапи (еволюція) форм фіксації кримінального процесу, у зв'язку з чим виділено: усне оформлення → глиняні таблиці → скриньки → паперові документи → електронні носії процесуальної інформації;

– застосування фрактальної геометрії в електронній кримінальній процесуальній діяльності щодо визначення структури ЄРДР системою самоподібних математичних алгоритмів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Наукові положення, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, сформульовані автором на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Аспекти вдосконалення аналітичних та контрольних можливостей Єдиного реєстру досудових розслідувань», підготовленій спільно з Р. Аузіним, особисто розроблено алгоритм виявлення процесуальних порушень під час досудового розслідування за допомогою автоматизованого аналізу електронної кримінальної процесуальної інформації, згенерованої з ЄРДР. У науковій статті «Обліково-реєстраційна дисципліна за кримінальним процесуальним законодавством України», підготовленій спільно з І. Каланчею, особисто визначено три відносно самостійні, проте функціонально взаємозалежні етапи дослідчого провадження, сформовано поняття обліково-реєстраційної дисципліни досудового розслідування (ЄРДР), обґрунтовано її процесуальну природу та вплив на кримінальне провадження. У науковій статті «Електронний діалог – інноваційний напрям еволюції досудового розслідування: вдосконалення», підготовленій спільно з І. Каланчею, автором особисто обґрунтовано необхідність вдосконалення інституту досудового розслідування шляхом переведення в електронний формат, визначено ключові елементи електронного досудового розслідування та алгоритм їх функціонування. У науковій статті «Інші учасники кримінального провадження в системі учасників кримінального процесу», підготовленій спільно з І. Каланчею, особисто обґрунтовано класифікацію інших учасників на інших процесуальних суб'єктів та інших непроцесуальних суб'єктів. У науковій статті «Електронне кримінальне провадження у Чеській Республіці», підготовленій спільно з А. Каліною, автором особисто, за результатами аналізу електронного кримінального провадження у Чеській Республіці, розроблено пропозиції стосовно імплементації ефективних процесуальних та технічних інновацій у кримінальне процесуальне законодавство України. У науковій статті «Електронне кримінальне провадження Швеції», підготовленій спільно з Я. Холмбергом, на підставі аналізу функціонування електронного кримінального провадження у Швеції особисто розроблено пропозиції щодо реформування КПК України та вдосконалення роботи електронних систем органів кримінальної юстиції України. У технічному творі «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)» (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 57773 від 23.12.2014), створеному спільно з Р. Аузіним, автором особисто розроблено сукупність параметрів та атрибутів для генерування баз даних ЄРДР та алгоритми їх аналізу, що відповідно до сукупності ознак, встановлених за результатами аналізу масиву кримінальних проваджень, свідчить про допущення в провадженні процесуальних порушень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони запроваджені та можуть бути використані у:

– *науковій діяльності* – для подальшої науково-дослідної роботи у сфері проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, спрямованих на наукове та практичне забезпечення реалізації електронного кримінального провадження (акти впровадження Національної академії прокуратури України від 14.11.2016; Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» від 10.02.2016);

– *законотворчій діяльності* – при розробленні пропозицій щодо вдосконалення положень Кримінального процесуального кодексу України (лист Комітету з питань забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 04.04.2017);

– *практичній діяльності* – як рекомендації під час здійснення прокурором процесуальної діяльності, у тому числі шляхом використання розробленого дисертантом технічного твору «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)», вдосконалення роботи ЄРДР, організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням (акт впровадження Генеральної прокуратури України від 17.11.2016);

– *освітньому процесі* – при підготовці та проведенні занять за відповідними темами з навчальних дисциплін «Кримінальний процес України», «Актуальні питання кримінального права і процесу», «Практика Європейського суду з прав людини», «Криміналістика», «Теорія судових доказів», «Процесуальне керівництво на досудовому провадженні», «Процесуальні проблеми забезпечення прав учасників кримінального провадження», «Інформаційні технології в юридичній діяльності», «Автоматизоване робоче місце слідчого», «Використання інформаційних технологій в судах», «Кваліфікація злочинів у сфері інтелектуальної власності», «Прокуратура України», «Основи слідчої діяльності», «Ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань», «Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням», «Процесуальне керівництво прокурором проведення негласних слідчих (розшукових) дій», «Організація роботи та управління в органах прокуратури» (акти впровадження Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» від 10.02.2016; Національного університету «Одеська юридична академія» від 28.12.2016; Національної академії прокуратури України від 15.11.2016; Університету державної фіскальної служби України від 07.02.2017).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорено у Науково-дослідному інституті Національної академії прокуратури України. Результати дисертаційного дослідження оприлюднено та доповідалися на 19 міжнародних, 1 всеукраїнській науково-практичних конференціях та 1 науково-педагогічному стажуванні, а саме: міжнародна науково-практична конференція «Правова політика в Україні: питання теорії та практики» (м. Київ, 24 жовтня 2014 року), міжнародна науково-практична конференція «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (м. Кошице, Словацька Республіка, 27-28 лютого 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Ужгород, 27-28 лютого 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні

питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 20-21 березня 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи» (м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених» (м. Одеса, 24 квітня 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Запоріжжя, 24-25 квітня 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, 24-25 квітня 2015 року), всеукраїнська науково-практична конференція «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Херсон, 9-10 жовтня 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Чинники розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (м. Дніпропетровськ, 6-7 листопада 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Права та обов'язки людини у сучасному світі» (м. Одеса, 13-14 листопада 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Нове міжнародне право та національне законодавство – нові завдання юридичної науки» (м. Київ, 13-14 листопада 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії» (м. Львів, 18-19 грудня 2015 року), міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 22-23 січня 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 5-6 лютого 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Європейська традиція в міжнародному праві: реалізація прав людини» (м. Братислава, 6-7 травня 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання державотворення в Україні» (м. Київ, 20 травня 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Розвиток держави та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 16-17 вересня 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки» (м. Харків, 16-17 вересня 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України» (м. Київ, 30 вересня 2016 року), міжнародна науково-практична конференція «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 15-16 вересня 2017 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено в п'ятдесяти чотирьох наукових працях, серед яких одноосібна монографія «Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні», двадцять п'ять наукових статей, опублікованих у фахових виданнях України, шість – у зарубіжних фахових виданнях, дев'ятнадцять тез доповідей на міжнародних та одна на всеукраїнській науково-практичній конференції, одна теза доповіді на науково-педагогічному стажуванні, один технічний твір.

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою і задачами, об'єктом та предметом дослідження, відповідають логіці наукового пошуку. Робота складається з основної частини (вступу, п'яти розділів, які включають дев'ятнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 639 сторінок, з яких 359 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається із 564-х найменувань і займає 60 сторінок, 22 додатки викладено на 190-а сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробки, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачами, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано його методологію та емпіричну базу, розкрито практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, формулюються наукові положення, які виносяться на захист.

Розділ 1 «Теоретичні основи досудового розслідування» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Загальні положення досудового розслідування як стадії кримінального провадження»* визначено місце досудового розслідування серед стадій кримінального провадження, притаманні вказаній стадії обов'язкові елементи, серед яких виділено електронні системи, що забезпечують її функціонування.

Обґрунтовано існування у системі кримінального процесу надструктури у вигляді трьох підсистем (альфа-стадій): досудове провадження, судове провадження та виконання судових рішень. Виокремлені елементи визначають якісно новий рівень характеристики системи кримінального провадження, ілюструючи охоплення кримінальним процесуальним законом вужчої сфери регульованих правовідносин порівняно з фактично існуючими. Вказане обґрунтовується наявністю дослідчого провадження, що у поєднанні з досудовим розслідуванням утворює досудове провадження.

За функціональною спрямованістю в структурі досудового розслідування виділено три етапи: 1) початок досудового розслідування; 2) здійснення досудового розслідування; 3) завершення досудового розслідування. Вказані етапи охоплено обов'язковими електронними процесуальними процедурами, передбаченими в ЄРДР, який є невід'ємним елементом лише стадії досудового розслідування.

Досліджено стадію досудового розслідування крізь призму її цілей, завдань та можливостей з метою встановлення перспектив запровадження електронних комунікативних і контрольних засобів як обов'язкової частини електронного кримінального провадження.

У *підрозділі 1.2 «Методологічні засади дослідження електронного кримінального провадження на досудовому провадженні»* проаналізовано методологічні підходи до вивчення предмета дисертаційного дослідження.

Обґрунтовано, що методологічними основами вчення про електронне кримінальне провадження на досудовому провадженні є комплекс філософських, загальнонаукових, спеціальних методів і способів дослідження: системного аналізу,

семантичний, системно-структурний, аналогії, історичний, компаративістський, формально-юридичний, формально-догматичний, моделювання.

Узагальнено, що юридична наука як спеціалізована галузь наукових знань у сфері гуманітарних наук характеризується специфічною методологією, орієнтованою на дослідження існуючих та формування нових понять, аналіз юридичних норм, характеристик правових явищ та процесів. Разом з тим розвиток сучасного суспільства неможливий без комп'ютерних технологій, що обумовлює застосування відповідних методів дослідження. Писемність переходить із паперового формату в електронний, з огляду на це змінюються підходи до гуманітарних досліджень, зокрема і в юридичній науці. У зв'язку з цим застосовано методи, характерні як для гуманітарних дисциплін (методи системного аналізу, семантичний, системно-структурний, аналогії, історичний, компаративістський, формально-юридичний, формально-догматичний), так і для технічних (методи синергетики, кібернетики, математичного аналізу).

Підрозділ 1.3 «Гене́за та шляхи формування електронного досудового провадження» присвячений аналізу предмета дослідження в історичному аспекті.

Встановлено, що питання електронного кримінального провадження є новим для науки та практики кримінального процесу. Оскільки юридична сфера не може існувати поза межами суспільства та розвивається одночасно з ним, впровадження новітніх технологій у вітчизняний кримінальний процес обумовлює трансформацію кримінальної процесуальної процедури в електронний формат. Фіксація кримінального процесу в усній (додержавний період), а потім паперовій формі трансформувалася відповідно до рівня розвитку технологій суспільства, досягнувши сучасної паперово-електронної форми. У зв'язку з цим виконано ретроспективний аналіз розвитку фіксації процесуальних процедур у поєднанні з еволюцією технічних можливостей суспільства (фотофіксація, аудіо-, відеозапис, відеоконференцзв'язок, електронні інформаційні системи).

Підтримано позицію, що сучасна модель кримінального процесу є перехідною, з характерним для неї паперовим провадженням з елементами електронного. Обґрунтовано, що початок становлення у вітчизняному кримінальному процесі електронного кримінального провадження пов'язується із закріпленням у чинному КПК України вимоги про обов'язкове внесення ключових процесуальних рішень у провадженні в процесуальну електронну інформаційну систему – ЄРДР, у сукупності з розширенням та вдосконаленням норм щодо електронної фіксації процесуальних дій письмового та неписьмового характеру (фото, аудіо- та відеозапис).

Встановлено, що, незважаючи на запровадження електронних технологій, фіксація процесуальних дій та рішень сьогодні залишається переважно письмовою. Разом з тим у чинні кримінальні процесуальні процедури введено й винятково електронну форму фіксації – фіксацію на електронному носії інформації, яка не потребує письмового дублювання ні в паперовому, ні в електронному форматі.

У *підрозділі 1.4 «Електронний сегмент досудового розслідування»* досліджено електронний сегмент як невід'ємну процесуальну складову сучасного

досудового розслідування, від якого залежить настання ключових юридичних фактів на даній стадії. Аргументовано, що історичний розвиток цього явища вказує на поступову трансформацію процесуальних дій в електронний формат ще з початку ХХ ст.; із введенням ЄРДР вони частково отримали вираження у електронній формі, що загалом утворило прототип електронного кримінального провадження.

Запропоновано диференціацію суб'єктів досудового розслідування на чотири групи за ступенем залучення до ЄРДР: 1) суб'єкти, які здійснюють ведення Реєстру (прокурор та слідчий, реєстраційні повноваження яких визначено у КПК України); 2) суб'єкти, що мають право на отримання відомостей з ЄРДР (підозрюваний, його законний представник та захисник; заявник, потерпілий; слідчий суддя); 3) суб'єкти, які здійснюють технічний і технологічний супровід функціонування ЄРДР (тобто адміністратори ЄРДР відповідно до Положення про порядок ведення ЄРДР, яких віднесено до непроцесуальних учасників досудового розслідування); суб'єкти, які не залучені до ЄРДР та не мають права на отримання інформації з нього (свідок, поняті, особи, ким майно передано на зберігання тощо). Звернено увагу на необхідність відображення суб'єктів, які є адміністраторами ЄРДР, у КПК України, оскільки вони впливають на процес шляхом видачі електронних ключів доступу до ЄРДР, що впливає на можливість початку та подальшого здійснення досудового розслідування.

У зв'язку зі значними недоліками регулювання вказаним Положенням ведення ЄРДР вказано на необхідність законодавчої регламентації використання ЄРДР в системі кримінальної юстиції, що передбачало б закріплення на законодавчому рівні норм, які регулюватимуть роботу ЄРДР. Зазначено, що поряд з ЄРДР варто законодавчо закріпити електронні інформаційні системи усіх уповноважених суб'єктів кримінального провадження, вказавши на їх процесуальну роль та юридичну силу відображених в них відомостей.

Розділ 2 «Правова природа електронної кримінальної процесуальної діяльності на досудовому провадженні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Електронна кримінальна процесуальна діяльність як інноваційний вид юридичної діяльності» вказано, що забезпечення ефективності кримінальної процесуальної діяльності потребує створення єдиного інформаційного поля юридичної діяльності в її широкому розумінні, у зв'язку з чим запропоновано авторську дефініцію «електронна кримінальна процесуальна діяльність». Обґрунтовано, що передумовою до автоматизації обробки та аналізу кримінальної процесуальної діяльності, що створює унікальні можливості електронного процесуального контролю, є електронна модель її фіксації на досудовому розслідуванні в ЄРДР.

Звернено увагу на достатньо обмежені аналітичні та контрольні можливості ЄРДР, що зумовлює потребу розроблення додаткових програмних продуктів для їх вдосконалення. У зв'язку із цим розроблено (у співавторстві) технічний твір «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)», за допомогою якої в частині автоматизації елементів

процесуальної діяльності суб'єктів процесуального контролю стає можливою обробка заздалегідь згенерованої бази ЄРДР «Правопорушники» для виявлення фактів: 1) закриття проваджень, у яких особа затримувалася; оголошення підозри невстановленим особам; затримань без подальшого обрання особі запобіжного заходу; затримань за тяжкими або особливо тяжкими злочинами та обрання запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою; перекваліфікації складу злочину стосовно особи на менш тяжкий злочин при направленні провадження до суду; 2) порушення розумних строків у провадженнях, за якими судом поверталися обвинувальні акти; закриття проваджень, за якими судом поверталися обвинувальні акти; закриття правопорушень та проваджень, у яких особам повідомлено про підозру; не продовжених проваджень, у яких особам повідомлено про підозру; закритих сумнівних проваджень (без оголошення про підозру); завищення встановлених збитків; завищення відшкодованих збитків; укріплення встановлених та виставлення лише відшкодованих збитків (нарощування відсотка відшкодованих); укриття встановлених та виставлення лише відшкодованих збитків; невнесення встановлених збитків у майнових злочинах; зупинення без складання підозри; незаконно пов'язаних з охороною природного середовища і земельних відносин; реєстрації за рапортами; укладання угод про примирення за тяжким або особливо тяжким злочином або там, де шкоду спричинено державним інтересам та суспільству; укладання угод про визнання винуватості за особливо тяжким злочином або за наявності потерпілого; невнесення повідомлення про підозру до ЄРДР понад добу (перенесення даних на інший місяць); неоголошення про підозру понад добу після складання (перенесення даних на інший місяць); неправильної кваліфікації (не враховано проникнення); наявності нетяжких кримінальних правопорушень, в яких не оголошено про підозру, де предметом злочину є мобільні пристрої (для перевірки виконання негласних слідчих (розшукових) дій згідно зі ст. 268 КПК України, про установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу); очевидних правопорушень, в яких не оголошено про підозру і які знаходяться у провадженні понад 2 місяці; 3) непризначення процесуальних керівників у провадженнях; непропорційного навантаження на процесуальних керівників.

У підрозділі 2.2 «Електронна кримінальна процесуальна діяльність на початковому етапі досудового розслідування» проведено аналіз теоретичних та прикладних питань дослідчого провадження.

Обґрунтовано, що початковий етап досудового розслідування найбільш повно охоплений ЄРДР, адже кримінальним процесуальним законом передбачено електронну реєстрацію в ЄРДР всіх рішень стадії досудового розслідування. Початок досудового розслідування підтверджується витягом з ЄРДР, автоматично згенерованим електронною системою на основі внесених даних, що наразі створює умови до уніфікації (у вигляді формулярів) усіх процесуальних рішень, які автоматично стануть «учасниками» електронного кримінального провадження та відповідного процесуального контролю. Доведено, що ЄРДР є «відправною точкою» досудового розслідування, оскільки сьогодні без цієї електронної системи є неможливим здійснення кримінального провадження, використання

своїх повноважень слідчим та прокурором. Запропоновано визначити поняття «обліково-реєстраційна дисципліна досудового провадження» у КПК України.

Зазначено, що ЄРДР поєднав процесуальну та статистичну складову без визначення чітких меж вказаної діяльності, у зв'язку з чим намагання досягнути «статистичного благополуччя» в кримінальній процесуальній діяльності призводить до процесуальних порушень та порушень обліково-реєстраційної дисципліни досудового провадження, під якою запропоновано розуміти встановлений кримінальним процесуальним законодавством порядок дій уповноваженого суб'єкта щодо внесення, зведення, зберігання, захисту, обліку, узагальнення та обробки відомостей електронних систем (інтегрована інформаційно-пошукова система «Автоматизоване робоче місце оперативника», ЄРДР тощо) про кримінальні правопорушення та осіб, що їх вчинили, виконання вказаних дій у законодавчо встановлений строк, з дотриманням вимог повноти та достовірності внесення інформації.

Проаналізовано проблемні питання дотримання обліково-реєстраційної дисципліни досудового провадження, за результатами чого виділено три групи процесуальних порушень, характерних для етапу ініціювання досудового розслідування: 1) невнесення до Реєстру відомостей про початок досудового розслідування за фактами, що підлягають реєстрації; 2) внесення до Реєстру відомостей про початок досудового розслідування з викривленням даних, що мають істотне процесуальне значення; 3) внесення до Реєстру відомостей про початок досудового розслідування за фактами, що не підлягають реєстрації.

Звернено увагу, що напрямом підвищення результативності інформаційного забезпечення на етапі ініціювання досудового розслідування стало вирішення технічного завдання, за результатами якого кримінальне провадження доступне керівнику органу прокуратури в електронній системі одразу після внесення до неї відомостей про скерування провадження за підслідністю, що дає можливість своєчасного призначення процесуального керівника.

У підрозділі 2.3 «Електронна кримінальна процесуальна діяльність під час здійснення досудового розслідування» проаналізовано особливості реалізації електронних кримінальних процесуальних процедур під час повідомлення особі про підозру, зупинення досудового розслідування, застосування заходів забезпечення, проаналізовано особливості електронної фіксації кримінальної процесуальної інформації під час слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, правовий статус електронного кримінального процесуального документа.

Під процесуальним оформленням запропоновано розуміти спосіб закріплення доказів у визначеному в КПК України порядку з метою їх збереження для подальшого дослідження та використання під час кримінального провадження, що передбачає фіксацію певної події, факту чи предмета та посвідчення отриманих матеріалів, що може бути здійснено на паперовому або електронному носії (відео-, аудіо-, фотофіксація, фіксація у формі електронного протоколу тощо).

Запропоновано авторське визначення електронного доказу, а також його класифікацію залежно від форми вираження носія інформації. Аргументовано, що сьогодні кримінальний процес України налічує три формати процесуального

оформлення доказів: паперовий, електронний та гібридний (паперовий з елементами електронного або навпаки). Зауважено, що речові докази та документи є електронними доказами лише у випадку, коли їх джерелом є інформація, що зберігається (передається) в електронному вигляді, тобто спосіб фіксації визначає кінцевий вигляд доказу: повністю електронний (електронне процесуальне оформлення) чи змішаний (процесуальне оформлення на паперовому носії). При цьому показання та висновки експертів не є електронними доказами в класичному вигляді, оскільки є нематеріальними та створюються під час досудового розслідування шляхом електронної фіксації показань або створення висновку експерта в електронному форматі.

Розглядаючи електронний сегмент кримінального провадження, звернено увагу, що у функціоналі підсистем ЄРДР у кожному провадженні міститься вкладка «Прикріплені файли», що дає можливість завантаження, редагування та вилучення електронних файлів, у тому числі тих, на яких зафіксовано рішення про проведення, хід проведення та результати слідчої або іншої процесуальні дії, що є інструментом обміну електронними даними між суб'єктами сторони обвинувачення та напрямом підвищення ефективності взаємодії за допомогою електронної комунікації.

У підрозділі 2.4 «Електронна кримінальна процесуальна діяльність під час закінчення досудового розслідування» проаналізовано електронну складову форм закінчення досудового розслідування та характерні для даного етапу процесуальні порушення.

У межах чинних кримінальних процесуальних норм та доступних слідчим і процесуальним керівникам можливостей ЄРДР визначено елементи електронного кримінального провадження, які, однак, послідовно й структурно не пов'язані між собою.

Встановлено, що в межах існуючої моделі (алгоритм, механізм) фіксації даних в електронній системі (заповнення цифрових контурів, електронні каталоги альтернативного вибору даних, система відміток) є наявними передумови електронного процесуального контролю під час закінчення досудового розслідування, оскільки за допомогою інструментів аналітики ЄРДР суб'єкти процесуального контролю можуть оперативно виявити випадки процесуальних порушень.

Звернено увагу, що закриття провадження за фактом вчинення кримінального правопорушення не означає його остаточного завершення, адже постанову про закриття кримінального провадження може бути скасовано прокурором – процесуальним керівником (п. 7 ч. 3 ст. 36, ч. 6 ст. 284 КПК України), прокурором вищого рівня у межах строків досудового розслідування (ч. 6 ст. 36, ст. 311-312 КПК України). Однак передумовою скасування є отримання відповідних відомостей, тобто постійний моніторинг законності закриття кримінальних проваджень, що в паперовому форматі з огляду на їхню значну кількість є дуже неефективним та може вирішуватися за допомогою функціональних можливостей ЄРДР.

Визначено технічні прогалини ЄРДР, які дають можливість вносити в Реєстр відомості про угоди, укладені з порушенням встановлених у ст. 469 КПК

України обмежень. Наголошено, що за сприяння автора цей недолік електронної системи усунуто шляхом запровадження в ЄРДР механізму щодо унеможливлення внесення в електронну систему процесуальних рішень, не передбачених (фактично заборонених) у КПК України.

Проаналізовано порушення, що допускаються при внесенні до Реєстру відомостей про заподіяні збитки, результати їх відшкодування. На підставі аналізу, з метою більш повного застосування органами прокуратури наданих законом повноважень щодо відшкодування спричинених злочинами збитків, пропонується вжити низку заходів з удосконалення Реєстру щодо впровадження «червоної лінії» з автоматизованого контролю логічної рівності між фабулою та встановленими збитками, із заборonoю встановлення показників відшкодованих збитків, вищих за встановлені або без таких.

Розділ 3 «Реалізація процесуальних повноважень суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності в умовах електронного кримінального процесу» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Система та структура суб'єктів досудового розслідування в умовах електронного кримінального процесу»* розглядаються суб'єкти досудового розслідування як структурно-системне утворення. Аналіз процесуального статусу суб'єктів процесу, зокрема на технологічному рівні їх взаємодії в електронному сегменті, дає можливість виокремити сфери, що потребують реформування для налагодження високоефективної електронної комунікації.

Підтримується позиція щодо визначення чотирьох груп суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності: правосуддя, обвинувачення та потерпілий, захист, інші учасники кримінального провадження (процесуальні та непроцесуальні). Проаналізовано структури кожної наведеної групи, що ілюструє їх внутрішні відмінності: зокрема, група правосуддя, яка представлена одним суб'єктом – слідчим суддею, характеризується елементарною структурою; сторона обвинувачення – чіткою ієрархією професійних суб'єктів, процесуальні зв'язки та взаємодія яких суворо регламентовані процесуальним законом та відомчими актами; сторона захисту – променевою структурою, центральним елементом якої є підозрюваний; група інших учасників – відсутністю виразної структури.

Визначено спеціальні суб'єкти, якими є слідчий суддя, прокурор, слідчий, захисник або адвокат з огляду на обов'язковий освітній рівень, спеціальний порядок залучення до професійної діяльності, наявність механізмів застосування санкцій у випадку порушення вимог закону, що сприяють формуванню під час досудового розслідування професійного електронного діалогу між вказаними учасниками, який є важливою складовою забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування з дотриманням належної правової процедури. Водночас сьогодні процесуальний діалог може відбуватися за межами вказаних суб'єктів, а саме: прокурор – підозрюваний, слідчий – потерпілий тощо, що значно ускладнює проведення досудового розслідування через витрати часу на пояснення правової процедури, роз'яснення юридичних аспектів певних процесуальних дій та конфліктів, викликаних нерозумінням особливостей

юридичної діяльності.

У підрозділі 3.2 «Сторона обвинувачення у системі суб'єктів електронної кримінальної процесуальної діяльності» констатовано, що визначені в КПК України повноваження керівника органу досудового розслідування, слідчого, керівника органу прокуратури та прокурора – процесуального керівника мають невід'ємну електронну складову.

Аргументовано, що процесуальному статусу суб'єктів сторони обвинувачення притаманна така характерна риса, як наявність електронного правореалізаційного засобу, за допомогою якого вони мають прямий доступ до електронного режиму фіксації персональних процесуальних рішень – ЄРДР. Наявність ЕЦК для входу до Реєстру є обов'язковою умовою реалізації суб'єктами сторони обвинувачення своїх процесуальних повноважень. При цьому сторона обвинувачення має виняткові повноваження стосовно повного доступу до Реєстру як електронного сегмента кримінального процесу, внесення до нього відомостей та їх корегування. Ієрархічна послідовність кримінального процесуального закону відображена в ЄРДР та забезпечує розподіл ролей між суб'єктами сторони обвинувачення, процесуально й технологічно утворюючи їх електронний процесуальний діалог.

Зазначено, що в сучасних умовах повноваження слідчого, прокурора обумовлені не лише наказом про призначення та посвідченням, а й наявністю електронного цифрового ключа доступу до ЄРДР. Доведено, що відсутність доступу до електронного сегмента кримінального провадження нівелює фактичний процесуальний статус слідчого, унеможливаючи реалізацію повноважень, які на кожному етапі досудового розслідування пов'язані з внесенням відомостей до ЄРДР.

Обґрунтовано необхідність запровадження автоматичного розподілу кримінальних проваджень між слідчими та прокурорами на стадії досудового розслідування, що дасть можливість забезпечити прозорість та неупередженість у цьому питанні, усуне можливість впливу керівників прокуратури та органу досудового розслідування (людський фактор), значно знизивши корупційні ризики, здійснивши крок до реальної самостійності слідчого та процесуального керівника.

У підрозділі 3.3 «Сторона захисту як суб'єкт електронної кримінальної процесуальної діяльності» умотивовано позицію, відповідно до якої допуск у ролі захисників лише адвокатів є позитивним як для суб'єкта захисту, так і для сторони обвинувачення й обумовлює утворення професійного електронного процесуального діалогу.

Зазначено, що повноваження захисника в кримінальному провадженні, окрім визначених в ч. 1 ст. 50 КПК України, підтверджуються згідно із ст. 45 КПК України відповідними електронними відомостями. Вказаною нормою до інформаційного простору кримінального провадження введено ще одну електронну систему – Єдиний реєстр адвокатів України.

Встановлено, що електронний сегмент досудового розслідування зосереджено в ЄРДР, до якого захисник жодним чином не залучений, а отже принцип змагальності з точки зору електронного кримінального провадження

враховано лише частково. Водночас сторона захисту наділена безперечним правом одержувати копії процесуальних документів та письмових повідомлень, а також ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування відповідно до ст. 221 КПК України, що усуває необхідність наявності посередника між ЄРДР та адвокатом.

На основі аналізу відомостей, що вносяться до ЄРДР, зроблено висновок, що ознайомлення з ними сторони захисту не може зашкодити досудовому розслідуванню, адже така інформація: а) не містить відомостей про обсяг доказів, зібраних стороною обвинувачення, їх якість та зміст; б) не містить даних, що можуть розкрити план проведення досудового розслідування, тобто жодним чином не надає захиснику відомостей, що могли б використовуватись для протидії розслідуванню. Таким чином, доступ адвоката до матеріалів кримінального провадження, в якому він здійснює захист підозрюваного, стосовно відомостей, що вносяться в ЄРДР, законодавчо не обмежений та, як і доступ до паперових матеріалів провадження, носить безальтернативний характер.

За результатами аналізу електронного сегмента досудового розслідування зроблено висновок, що процесуальний статус захисника потребує вдосконалення в частині його залучення до електронного сегмента кримінального провадження шляхом: а) внесення змін до Положення про порядок ведення ЄРДР, спрямованих на забезпечення нормативного регулювання залучення захисника до нової електронної системи; б) вдосконалення технічних можливостей Реєстру; в) інтеграції Єдиного реєстру адвокатів України та ЄРДР за допомогою інтеропераційних систем для двостороннього обміну даними в режимі реального часу; г) надання адвокатам держателем Реєстру електронних цифрових ключів доступу до ЄРДР.

У підрозділі 3.4 «Слідчий суддя як суб'єкт електронної кримінальної процесуальної діяльності» з метою розроблення ефективної моделі взаємодії суб'єктів кримінального процесу за допомогою електронних інформаційних систем проаналізовано роль слідчого судді в електронних кримінальних процесуальних процедурах. Слідчого суддю визначено як державного спеціалізованого суб'єкта, наділеного правами процесуального контролю, що характеризується стадійною присутністю в процесі – лише на досудовому провадженні (дослідчому провадженні та досудовому розслідуванні).

Аргументовано, що слідчий суддя, хоч і не передбачений ні в КПК України, ні в Положенні про порядок ведення ЄРДР як його користувач чи реєстратор, однак впливає на формування Реєстру, зокрема постановляючи ухвалу у разі задоволення поданої відповідно до ст. 303 КПК України скарги на бездіяльність слідчого, прокурора щодо невнесення відомостей до ЄРДР. Зроблено висновок, що слідчий суддя на стадії досудового розслідування та суддя при постановленні вироку – єдині суб'єкти, які впливають на формування як електронної інформаційної системи суду (наприклад, Єдиний державний реєстр судових рішень), так і електронного сегмента досудового розслідування (ЄРДР).

Здійснено таку диференціацію процесуальних повноважень слідчого судді, що мають електронну складову та можуть бути включені до системи електронного процесуального діалогу: вирішення питань про застосування заходів забезпечення

кримінального провадження; дозвільні процедури щодо проведення процесуальних дій, які обмежують конституційні права особи; розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування; повноваження щодо забезпечення (депонування) доказів на досудовому розслідуванні; вирішення інших питань, спрямованих на забезпечення процесуальних прав суб'єктів кримінального провадження; повноваження щодо захисту конституційних прав людини відповідно до ст. 206 КПК України.

Доведено, що слідчий суддя має специфічні функції розширеного контролю за дотриманням конституційних прав людини. Зазначене зумовлює потребу ефективного механізму реалізації через розширення процесуальних повноважень, зокрема щодо виявлення порушень за допомогою електронних систем та самостійного початку досудового розслідування. Аргументовано, що наступним кроком вдосконалення кримінальної юстиції є надання електронних цифрових ключів доступу до ЄРДР слідчим суддям.

У підрозділі 3.5 «Інші учасники кримінального провадження як суб'єкти електронного кримінального процесу» проаналізовано повноваження інших учасників кримінального провадження, які поділено на процесуальні, що здійснюють кримінальну процесуальну діяльність, та інші непроцесуальні суб'єкти, які її забезпечують.

Зазначено, що інші непроцесуальні суб'єкти забезпечують кримінальну процесуальну діяльність, але не володіють процесуальними повноваженнями. Деякі з них прямо передбачені в КПК України (однак їх процесуальний статус Кодексом не врегульовано), як-от: працівник апарату суду (ст. 35 КПК України), особа, відповідальна за перебування затриманих (ст. 212 КПК України), судовий розпорядник (§ 5 глави 3 розділу I КПК України), архіваріус; інші – відомчими актами, які забезпечують функціонування електронного сегмента досудового розслідування, зокрема ЄРДР.

Доведено необхідність визначення процесуального статусу адміністратора ЄРДР з виокремленням його обов'язків щодо забезпечення безперебійного функціонування ЄРДР, невідкладного надання уповноваженим суб'єктам електронного цифрового ключа доступу до Реєстру, а також заборони втручатися будь-яким чином в процесуальну складову (переглядати, вилучати, корегувати дані тощо). З метою врегулювання статусу адміністратора ЄРДР запропоновано доповнити КПК України статтею 214¹.

Грунтуючись на тому, що кримінальний процесуальний закон містить прогалини в частині визначення суб'єктного складу та процесуального статусу інших учасників кримінального провадження, аргументовано потребу доповнення § 5 глави 3 КПК України відповідними статтями з розподілом інших учасників на процесуальних і непроцесуальних для забезпечення ефективної взаємодії учасників провадження та дотримання їх процесуальних прав.

Розділ 4 «Досвід зарубіжних країн щодо здійснення електронної кримінальної процесуальної діяльності» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 4.1 «Особливості електронної кримінальної процесуальної діяльності в англо-американському праві» присвячено аналізу електронних

процедур в кримінальному процесі США, Австралії, Англії, Нової Зеландії, провінції Альберта (Канада).

Обґрунтовано, що для забезпечення визначених у КПК України процесуальних процедур негласних слідчих (розшукових) дій можливо використати програмне забезпечення, розроблене на основі застосовуваних у США програм Oasis (ЦРУ) і Magic Lantern (ФБР). Проаналізовано позитивний досвід США у наданні представникам правоохоронних органів, які здійснюють розслідування, прокурорам та суддям сучасних гаджетів, за допомогою яких відбувається обмін кримінальною процесуальною інформацією, та побудові взаємодії вказаних суб'єктів в інформаційному середовищі щодо обміну даними в електронному форматі за лінійною структурою (принцип смуги) «слідчий – прокурор – суддя». Такий формат побудови електронної системи обумовлений специфікою американського кримінального процесу, в зв'язку з цим автором визначено, що у разі застосування даної моделі в умовах КПК України необхідно будувати не двовимірну, а тривимірну модель, в якій всі учасники провадження зможуть обмінюватися даними між собою.

Запропоновано запровадження в Україні досвіду США щодо обладнання в органах досудового розслідування та прокуратури приміщень для проведення слідчих (розшукових) дій із застосуванням відеоконференцв'язку та практики Австралії стосовно дистанційного спілкування у кримінальному провадженні з експертами.

Сформульовано висновок, що з-поміж пропонуваніх відповідно до практики США інноваційних пропозицій до вдосконалення кримінальної процесуальної діяльності доцільно запровадити в Україні роботизовані камери та літаючі дрони для виявлення та фіксації доказів під час огляду місця події, а також системи GPS і GIS для точного визначення та відображення в ЄРДР місця вчинення злочину.

За результатами аналізу застосованого в кримінальній юстиції Англії алгоритму взаємодії суб'єктів процесу за допомогою електронних систем (CMS Compass (прокуратура), Libra (суд) та Criminal Justice System Exchange (інтеропераційна система)) в Україні доцільно запровадити аналогічну схему організації електронного процесуального діалогу суб'єктів кримінального провадження шляхом поєднання ЄРДР, інтегрованої інформаційно-пошукової системи «Автоматизоване робоче місце оперативника», автоматизованої системи документообігу суду, Єдиного державного реєстру судових рішень, «Електронного суду», Реєстру атестованих судових експертів тощо за допомогою інтеропераційних систем. Одним із перспективних напрямів організації електронного документообігу визначено електронний кейс-файл (digital case file), застосовуваний в електронному кримінальному процесі Англії.

Вказано на позитивний досвід запровадження в Новій Зеландії системи, функціонал якої дає можливість поліції висунути обвинувачення в електронному вигляді.

Наголошено, що реалізований в Criminal e-File (провінція Альберта, Канада) алгоритм залучення захисника до електронного кримінального провадження та відкриття матеріалів іншій стороні (ст. 290 КПК України) доцільно застосувати

при вдосконаленні ЄРДР і Єдиного реєстру адвокатів України та створенні додаткового програмного продукту, призначеного для залучення неспеціалізованих суб'єктів досудового розслідування до електронного кримінального провадження.

У підрозділі 4.2 «Електронна кримінальна процесуальна діяльність в романо-германському праві» розглянуто електронні процедури кримінального процесу у Німеччині, Швеції, Фінляндії, Угорщині, Бельгії, Чехії.

З метою вдосконалення обміну й аналізу даних інтегрованої інформаційно-пошукової системи «Автоматизоване робоче місце оперативника» та ЄРДР обґрунтовано необхідність впровадження досвіду Німеччини щодо організації обміну електронною кримінальною інформацією шляхом поєднання електронного сегмента досудового розслідування з державними реєстрами та базами даних, автоматизованого встановлення зв'язків-сіток між людьми, об'єктами (автомобілями, житлом) та актуальними кримінальними провадженнями.

Визначено, що електронне кримінальне провадження Швеції ілюструє ефективний механізм електронних кримінальних процесуальних процедур, що можуть бути впроваджені в Україні, а саме: 1) цифровий обмін структурованою та неструктурованою інформацією між розрізненими електронними системами органів кримінальної юстиції, що забезпечить зв'язок «дослідче провадження – досудове розслідування – судове провадження – виконавче провадження» в електронному правозастосовному середовищі; 2) доповнення ЄРДР модулем створення електронних процесуальних документів за допомогою підсистеми уніфікованих шаблонів; 3) доповнення ЄРДР «прямим» переміщенням електронної інформації; 4) електронний процесуальний діалог між спеціалізованими суб'єктами кримінального провадження; 5) вдосконалення контрольних функцій ЄРДР шляхом впровадження превентивного електронного процесуального контролю, що допускає лише вчинення дій чи прийняття рішень, передбачених кримінальним процесуальним законом.

Проаналізовано модель організації електронного кримінального провадження Фінляндії, алгоритми електронних систем якої пропонується врахувати при вдосконаленні ЄРДР, а саме: у створенні інформаційного потоку між поліцією, прокуратурою та судом, запровадженні обміну електронними доказами та електронними процесуальними документами за допомогою Реєстру.

За результатами аналізу досвіду електронного сегмента кримінального провадження Угорщини пропонується об'єднати електронні ресурси Міністерства оборони України та Державної прикордонної служби України з електронними системами органів кримінальної юстиції.

Досліджено досвід запровадження в Бельгії проекту Phenix, який, однак, можна розглядати як предмет аналізу й недопущення у вітчизняній практиці його помилок, серед яких: недостатній експериментальний досвід, недосконала нормативно-правова база для забезпечення електронного правосуддя, недоліки системи конфіденційності та захисту даних.

На підставі вивчення практики функціонування електронного кримінального провадження Чеської Республіки E-Case Management System запропоновано запровадити в Україні: 1) автоматичне повідомлення в ЄРДР прокурора про початок

досудового розслідування; 2) електронну процесуальну взаємодію між слідчим та прокурором в межах ЄРДР: надання вказівок та інформації про їх виконання, подання запитів, погодження процесуальних рішень тощо; 3) формування електронних процесуальних документів в ЄРДР на основі підсистеми уніфікованих формулярів (шаблонів); 4) ведення в ЄРДР електронного кримінального провадження, тотожного паперовому, а в перспективі – перехід виключно до електронного формату; 5) електронну процесуальну взаємодію органів досудового розслідування з іншими суб'єктами кримінального провадження за аналогією з data box; 6) створення інтеграційних систем між електронним сегментом кримінального провадження та державними реєстрами і базами даних.

У підрозділі 4.3 «Розвиток та нормативне регулювання електронної кримінальної процесуальної діяльності у пострадянських державах» звернено увагу на неоднорідний розвиток електронної складової кримінальної процесуальної діяльності у пострадянських державах. Вказано, що РФ використовує електронні документи як доказ, застосовує відеоконференцзв'язок під час провадження; у Грузії запроваджено електронні докази, інноваційну процедуру проведення негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальну процедуру отримання відповідної санкції; Вірменія використовує як докази електронні процесуальні документи; у Таджикистані електронна складова кримінального процесу перебуває на етапі формування; у Республіці Білорусь застосовується система відеоконференцзв'язку; у Молдові – електронні докази та автоматизована інформаційна програма управління справами.

Зроблено висновок, що електронний сегмент кримінального процесу Казахстану є досить розвинутим, що спостерігається у визначенні електронних документів як доказів та електронних процесуальних документів, використанні відеоконференцзв'язку, а також функціонуванні Єдиного реєстру досудових розслідувань, введеного на основі вивчення досвіду України, що має процесуальну природу.

З'ясовано, що серед проаналізованих пострадянських держав найбільш розвинутою електронною процесуальною системою володіє Киргизстан, в якому діє Єдиний реєстр злочинів і проступків (аналог вітчизняного ЄРДР). Це відображено як у понятійному апараті, так і в процедурах використання цифрових носіїв як речових доказів, електронних документів, аудіо-, відеофіксації судового засідання, здійснення процесуальних дій в режимі відеоконференції. Окрім того, функціонують державний реєстр адвокатів (аналог Єдиного реєстру адвокатів України), інформаційна автоматизована система, що здійснює розподіл справ між суддями (аналог вітчизняної автоматизованої системи документообігу суду).

Розділ 5 «Шляхи удосконалення електронної кримінальної процесуальної діяльності під час досудового провадження» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 5.1 «Інтеграція кримінальної процесуальної діяльності в електронне інформаційне поле» описано модель комплексного переведення в електронний формат й автоматизації кримінальних процесуальних процедур під час досудового провадження, у зв'язку з чим запропоновано доповнити главу 2

КПК України засадами «пріоритету офіційного електронного процесуального документа» та «відкритості електронного провадження», закріпивши їх у п. 23 та 24 ч. 1 ст. 7 та статтях 29-1 та 29-2 Кодексу. Зауважено, що при запровадженні засади пріоритетності електронного документа паперовий процесуальний документ не зникне, а отримає вторинне значення та буде автоматично формуватись електронною системою після заповнення електронних контурів.

Аргументовано необхідність врегулювання в КПК України процесуального статусу ЄРДР щодо надання електронним даним Реєстру первинного значення (настання юридичного факту повністю залежатиме від внесення відомостей до автоматизованої інформаційної системи) та автоматичного формування паперових процесуальних документів електронною системою на основі внесених до Реєстру даних (матиме похідне значення).

Наведено дефініцію «електронне кримінальне провадження» та запропоновано переведення паперових діалогів в електронні реалізувати через створення в Реєстрі функції формування електронного документа шляхом автоматичного заповнення полів ЄРДР підсистеми уніфікованих шаблонів процесуальних документів. Розроблено та описано відповідний алгоритм щодо формування документа на основі внесених уповноваженою службовою особою до шаблону структурованих та неструктурованих даних та підписання електронним цифровим підписом автора, а за потреби – погодження керівником або підписання (електронний цифровий підпис, ID-посвідченням чи ID-паспортом) учасниками процесуальної дії.

Описано технічні характеристики пропонованої для запровадження в ЄРДР візуальної контрольної концепції «червона лінія» – підсвічування комірки, рядка, стовпчика, блоку (усієї вертикалі) електронної системи червоним кольором для оповіщення про порушення або загрозу порушення процесуального порядку ведення кримінального провадження з приміткою про вид порушення. Обґрунтовано, що за допомогою даного інструменту слідчий, прокурор зможе оперативнo усунути або не допустити порушення процесуальної процедури, забезпечивши дотримання вимог КПК України. Вказано на можливість електронної системи у разі ігнорування «червоної лінії» направляти повідомлення суб'єкту процесуального контролю (нагляду). Проаналізовано найбільш розповсюджені порушення процесуальної процедури під час досудового провадження й виокремлено напрями їх попередження за допомогою розширення можливостей ЄРДР. Акцентовано на ефективності та перспективності методу локалізації процесуальних порушень шляхом автоматичного аналізу фабул кримінальних проваджень за ключовими словами, визначеними за допомогою семантичного методу в результаті концептуального аналізу масиву фабул кримінальних проваджень.

У підрозділі 5.2 «Перспективи реалізації процесуальних повноважень суб'єктами кримінального провадження в сучасних умовах становлення електронної кримінальної процесуальної діяльності» сформульовано алгоритм організації професійного процесуального діалогу спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження у форматі електронного досудового розслідування, для реалізації якого досліджено три основні напрями: 1) надання електронних

цифрових ключів доступу до ЄРДР адвокатам, слідчим суддям, іншим учасникам кримінального провадження, при розгляді справи по суті – суддям; 2) створення підсистеми «Особистий віртуальний кабінет» для розмежування доступу користувачів до інформації в електронній системі та налаштування спеціальних функцій управління підлеглими та оцінки роботи тощо; 3) інтеграція електронних систем (баз даних, реєстрів) спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження в ЄРДР через встановлення інтеропераційних систем обміну даними в режимі онлайн. Наголошується, що «електронний діалог» забезпечить постійний віддалений доступ до матеріалів розслідування та створення «особистих віртуальних кабінетів», за допомогою яких конкретний суб'єкт отримує дані лише тих проваджень, де він є учасником, та лише в частині, необхідній для вчинення процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень.

Сформульовано низку пропозицій щодо формування «електронного діалогу» за такими напрямками: покроковий алгоритм залучення адвоката до електронного кримінального провадження; запровадження в ЄРДР автоматичного розподілу кримінальних проваджень між слідчими та процесуальними керівниками на стадії досудового розслідування за прикладом визначення суддів (слідчих суддів) автоматизованою системою документообігу суду (ст. 35 КПК України); поєднання електронних систем сторони обвинувачення з ЄРДР за допомогою інтеропераційних систем; повний перехід на електронний формат спілкування між експертом (через відповідну експертну установу) та ключовими спеціалізованими суб'єктами: слідчим, прокурором, адвокатом, слідчим суддею; доповнення ЄРДР системою «Інформування», що має на меті переведення паперових повідомлень та викликів під час досудового розслідування в електронний формат.

У підрозділі 5.3 «Вдосконалення електронного сегмента кримінального провадження та його процесуального контролю під час досудового розслідування» сформульовано фундаментальні положення візуалізації, автоматизованої саморегуляції та інформаційної глобалізації кримінальних процесуальних процедур.

Обґрунтовано, що інтеграція логічних виражень та графічних конструкцій графічної інформаційно-аналітичної системи забезпечить ЄРДР системою візуалізації. Візуальні аналітичні конструкції містять візуалізаційну форму «Діаграма», «Карта» тощо. Запропоновано застосування піктографіків для обробки та аналізу кримінальної процесуальної інформації.

Детально описано алгоритм практичного застосування розробленого дисертантом технічного твору «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)» щодо формування та обробки баз даних Реєстру, проаналізовано отримані аналітичні дані щодо автоматичного виявлення більше 30 видів процесуальних порушень, що зумовлює виникнення кримінальної процесуальної аномалії. Доведено, що структура ЄРДР є системою самоподібних математичних алгоритмів, що утворюють фрактал. У разі прийняття незаконного рішення у фракталі ЄРДР утворюється процесуальна

аномалія, яку запропоновано виявляти за допомогою засобів електронного процесуального контролю. У зв'язку з цим запропоновано розуміння категорій «кримінальна процесуальна аномалія» та «автоматизований кримінальний процесуальний контроль».

Визначено три види автоматизованого кримінального процесуального контролю: 1) превентивний – передбачає встановлення визначених у КПК України обмежень («запобіжників») щодо вчинення суб'єктом провадження процесуальних дій залежно від стадії провадження та наявності процесуальних підстав; 2) поточний – аналізує інформацію в режимі реального часу, за допомогою системи «червона лінія» повідомляє уповноважену службову особу (осіб) про можливі порушення, загрози порушень, пропозиції щодо прийняття процесуальних рішень, вчинення процесуальних дій; 3) наступний – фіксує спроби суб'єкта провадження щодо прийняття не передбачених у КПК України процесуальних рішень, вчинення процесуальних дій та повідомляє уповноваженого суб'єкта вищого рівня для вжиття заходів реагування.

Доведено, що з метою забезпечення інтеперабельності електронних інформаційних систем органів кримінальної юстиції та запровадження єдиного електронного кримінального процесуального правореалізаційного середовища необхідно створити корпоративну інформаційно-аналітичну автоматизовану (електронну) систему кримінальної юстиції, що охопить всі стадії кримінального провадження та всіх суб'єктів кримінального переслідування й максимально інтегрує електронні інформаційні ресурси держави, у зв'язку із чим описано алгоритм побудови та функціонування цієї системи, її структурні модулі, підсистеми та рівні. Обґрунтовано, що вказані заходи стануть основою якісної інтеграції кримінальної процесуальної діяльності до електронного інформаційного поля, що забезпечить функціонування сучасного технологічного механізму здійснення кримінального переслідування та електронного процесуального контролю.

ВИСНОВКИ

На основі комплексного дослідження науково-теоретичних підходів, а також аналізу чинного законодавства і практики його реалізації наведено узагальнення та нове вирішення наукової проблеми щодо формування сучасної концепції електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні, а також пропозицій та рекомендацій з удосконалення законодавства у цій сфері.

1. Доведено, що досудове розслідування як самостійна стадія кримінального провадження за функціональною спрямованістю поділяється на три етапи: 1) початковий етап досудового розслідування; 2) здійснення досудового розслідування; 3) завершення досудового розслідування. Констатовано, що невід'ємним елементом досудового розслідування є ЄРДР, який притаманний лише цій стадії та процесуально і технічно є обов'язковою складовою кримінальної процесуальної діяльності на кожному етапі досудового розслідування, що виявляється: на початковому етапі – при внесенні відомостей про кримінальне

правопорушення (ст. 214 КПК України), визначенні осіб, які здійснюватимуть досудове розслідування (п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК України) та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням (ст. 37 КПК України), визначенні підслідності (ст. 216 КПК України) та місця проведення досудового розслідування (ст. 218 КПК України); на етапі здійснення – при повідомленні особі про підозру (ч. 4 ст. 278 КПК України); зупиненні (ч. 4 ст. 280 КПК України) та відновленні досудового розслідування (ч. 3 ст. 282 КПК України), оголошенні розшуку підозрюваного (ч. 2 ст. 281 КПК України); на етапі завершення – в електронній фіксації остаточного рішення у провадженні (ст. 283 КПК України).

2. Визначено, що, з огляду на поєднання в сучасному кримінальному процесі України гуманітарної та електронно-математичної складових та неможливість у зв'язку із цим застосовувати лише гуманітарні методи при вивченні обов'язкових електронних кримінальних процесуальних процедур поряд з традиційними методами соціально-гуманітарних наук, необхідно використовувати низку спеціалізованих, притаманних точним наукам: синергетичний, математичний (положення фрактальної геометрії), кібернетичний. Даний підхід дозволив встановити типові процесуальні порушення, які відображено в ЄРДР, створити теоретичні моделі фільтрів, що мають виявляти порушення у кримінальному провадженні тощо.

3. На основі аналізу наукових праць та джерел права розкрито генезу фіксації кримінального процесу, що послідовно виражалась у таких формах: усне оформлення – глиняні таблички – скриньки – паперові документи – електронні носії процесуальної інформації (магнітні стрічки та диски, оптичні CD- та DVD-диски, магнітооптичні компакт-диски (CD-MO), карта пам'яті, флеш-пам'ять, сервер, кіберпростір, автоматизовані інформаційні системи тощо). Констатовано, що форми вираження (фіксації) кримінальних процедур на окремих історичних етапах відправлення правосуддя безпосередньо залежали від розвитку суспільства, у зв'язку з чим визначено, що для сучасного етапу розвитку досудового розслідування характерним є запровадження електронної складової (ЄРДР) та перехідної (паперово-електронної) моделі електронного кримінального провадження.

4. Встановлено, що ЄРДР має процесуально-статистичну правову природу, оскільки визнання процесуальними електронних даних про внесення до ЄРДР відомостей про початок досудового розслідування, а також вимоги КПК України щодо обов'язкової реєстрації процесуальних рішень у ЄРДР вказують на процесуальну природу електронних даних ЄРДР, які варто віднести до електронних процесуальних документів. Дані, які формуються автоматично за результатом внесення відповідних відомостей у ЄРДР (витяг з ЄРДР та реєстраційний номер провадження), є обов'язковою складовою у прийнятті низки процесуальних рішень та предметом оскарження (невнесення відомостей про кримінальне правопорушення) у межах кримінального провадження. Водночас слідчі та прокурори через сприйняття ЄРДР обліково-реєстраційною програмою допускають порушення вимог КПК України щодо внесення даних в ЄРДР, оскільки, незважаючи на пряму вказівку у ст. 214 КПК України щодо Положення про порядок ведення ЄРДР, відповідно до ч. 2 ст. 1 КПК України воно не є

частиною кримінального процесуального законодавства, фактично регулюючи відносини у сфері обліку і реєстрації. У зв'язку з цим вимоги про внесення зазначених у ньому даних є обов'язковими для виконання, але не можуть бути віднесеними до процесуальних рішень й оформлюються заповненням статистичних карток.

5. Враховуючи потребу удосконалення існуючої моделі фіксації даних в електронній системі досудового розслідування, що надає можливість автоматизації обробки та аналізу даних, розроблено технічний твір «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)», який шляхом обробки попередньо сформованих та збережених баз даних Реєстру генерує дані за більш ніж 30 видами порушень кримінального процесуального законодавства та є елементом електронного процесуального контролю. Запропоновано інтегрувати вказану систему до ЄРДР шляхом перенесення її логічних виражень та форм до розділу «Аналітика та статистика», що дасть змогу частково автоматизувати процесуальну діяльність уповноважених суб'єктів щодо своєчасного виявлення та усунення порушень процесуальної процедури, допущеної під час досудового розслідування.

6. Обґрунтовано, що дослідче провадження, як самостійна та необов'язкова стадія кримінального провадження, складається з трьох відносно самостійних, проте функціонально взаємозалежних етапів: 1) прийняття та реєстрація заяви (повідомлення або факту самостійного виявлення) про кримінальне правопорушення; 2) вивчення заяви (повідомлення), яка полягає у з'ясування наявності (чи відсутності) ознак злочину; 3) ініціювання досудового розслідування. З метою підвищення якості електронного процесуального контролю та ефективності досудового розслідування обґрунтовано нагальну потребу законодавчого закріплення стадії дослідчого провадження та поєднання за допомогою інтеграційної системи електронних систем дослідчого провадження (інтегрована інформаційно-пошукова система «Автоматизоване робоче місце оперативника») та досудового розслідування (ЄРДР).

7. Запропоновано авторське визначення електронних доказів як інформації, що зберігається в електронному вигляді на будь-яких типах електронних носіїв, в електронних пристроях чи електронних інформаційних системах (ЄРДР) та відповідає вимогам ст. 84 КПК України щодо доказів. Залежно від форми вираження носія інформації у фактичній дійсності виділено два види джерел доказів: матеріальні (мають фізичне відображення (електронний носій) – електронний документ, відеозапис, дані операторів надання телекомунікаційних послуг, банківська інформація) та нематеріальні (не мають фізичного відображення, а їх фіксація здійснюється безпосередньо під час досудового розслідування). Обґрунтовано доцільність впровадження на даному етапі механізмів електронної фіксації доказів в ЄРДР, за допомогою наявних у Реєстрі функціональних підсистем.

8. Визначено, що у межах існуючої моделі фіксації даних в електронній системі (заповнення цифрових контурів, електронні каталоги альтернативного

вибору даних, система відміток) наявними є передумови електронного процесуального контролю, оскільки за допомогою інструментів аналітики ЄРДР суб'єкти процесуального контролю мають можливість оперативно виявити випадки процесуальних порушень під час закінчення досудового розслідування. Зокрема, обґрунтовано, що за допомогою ЄРДР можна відслідковувати закриті кримінальні провадження, а за допомогою розробленого дисертантом технічного твору – звужувати пошук рішень, які потребують перевірки та процесуального реагування, оскільки останній серед 532 277 закритих кримінальних проваджень визначив 662 (0,12%), в яких потенційно наявні порушення процесуальної процедури, що вдосконалює процесуальну діяльність прокурора на вказаному етапі.

9. Враховуючи використаний системно-структурний підхід до суб'єктів досудового розслідування, обґрунтовано, що здатною забезпечити рівні можливості для обстоювання сторонами провадження власної правової позиції без зайвих витрат часових ресурсів та процесуальних порушень й оптимальною процесуальною моделлю професійного діалогу є «слідчий – прокурор – суд – адвокат». Вказано, що запровадження електронного формату взаємодії із залученням до електронної системи всіх професійних суб'єктів провадження є завершальним етапом модернізації кримінального провадження щодо переходу до електронного процесуального діалогу.

10. Встановлено, що ЄРДР забезпечує розподіл ролей між суб'єктами сторони обвинувачення, процесуально й технологічно утворюючи їх електронний процесуальний діалог. Враховуючи електронну природу ключових процесуальних рішень у провадженні та описані структуру і технологічні ресурси ЄРДР, вся процесуальна взаємодія між спеціалізованими суб'єктами сторони обвинувачення вже сьогодні може бути трансформована з паперово-електронного у виключно електронний формат, із запровадженням електронних процесуальних процедур в єдиному спеціалізованому електронному правореалізаційному середовищі – ЄРДР.

11. Визначено, що здійснення функції захисника адвокатом передбачає застосування електронного сегмента сторони захисту – Єдиного реєстру адвокатів України. Відповідно до процесуальних повноважень захисник має право на отримання відомостей з ЄРДР, які є частиною матеріалів досудового розслідування, однак останній не залучений до електронного сегмента досудового розслідування, а тому принцип змагальності з точки зору ЄРДР не забезпечено. У зв'язку із цим правореалізаційний інструментарій захисника щодо створення інноваційних механізмів комунікації потребує доповнення шляхом надання доступу до ЄРДР, у зв'язку із чим запропоновано відповідний автоматизований алгоритм.

12. Для створення ефективного алгоритму електронної кримінальної процесуальної діяльності наведено диференціацію процесуальних повноважень слідчого судді, що сприятиме подальшому створенню в архітектурі електронної системи відповідних модулів (підсистем). Доведено, що встановлення можливості електронного обміну процесуальними документами між суб'єктами досудового розслідування за допомогою інтеропераційних систем між ЄРДР і Єдиною судовою інформаційною системою (автоматизована система документообігу суду, Єдиний державний реєстр судових рішень та інші) дозволить перевести їх

взаємодію в електронне інформаційне поле, де відомості про рішення слідчого судді щодо заходів забезпечення кримінального провадження, дозвільних процедур тощо можуть автоматично надходити до ЄРДР, забезпечуючи таким чином формування електронного кримінального провадження.

Обґрунтовано, що слідчий суддя має специфічні функції розширеного контролю за дотриманням конституційних прав людини, що потребує розширення процесуальних повноважень, зокрема щодо самостійного прийняття рішення стосовно внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР з одночасним їх внесенням. Слідчий суддя фіксує прийняті ним рішення в електронному форматі, однак не в електронному процесуальному документі – ЄРДР, а в Єдиному державному реєстрі судових рішень. З огляду на це встановлено потребу надання слідчим суддям електронних цифрових ключів доступу до ЄРДР.

13. Встановлено, що в КПК України частково визначено інші непроцесуальні суб'єкти, місце яких в процесуальній діяльності здебільшого обумовлене потребою забезпечення діяльності відповідної державної установи (суду, прокуратури). Проте трансформація кримінального процесу з паперового формату в електронний потребує застосування не лише юридичних, а й технічних знань, що обумовлює існування в останній групі службових осіб, які забезпечують діяльність ЄРДР. Аргументовано, що у разі закріплення в КПК України цього суб'єкта з визначенням його обов'язків щодо забезпечення безперебійного функціонування ЄРДР, невідкладного надання уповноваженим суб'єктам електронних цифрових ключів доступу до ЄРДР, а також заборони втручатися будь-яким чином у процесуальну складову (наприклад, перегляд, вилучення чи корегування даних) низку недоліків правореалізаційної практики щодо даних ЄРДР буде усунуто.

14. За результатами аналізу досвіду електронної кримінальної процесуальної діяльності в державах англо-американської системи виокремлено перспективні напрями її удосконалення в Україні: розробка програмного забезпечення для проведення негласних слідчих (розшукових) дій на основі програм Oasis і Magic Lantern (США); запровадження алгоритму організації електронного процесуального діалогу суб'єктів кримінального провадження шляхом поєднання ЄРДР, інтегрованої інформаційно-пошукової системи «Автоматизоване робоче місце оперативника», автоматизованої системи документообігу суду, Єдиного державного реєстру судових рішень, «Електронного суду», Реєстру атестованих судових експертів тощо за допомогою інтеропераційних систем (Англія); розробка інтеропераційного процесуального діалогу між ЄРДР та Єдиним реєстром адвокатів України на основі алгоритму залучення захисника до електронного провадження та відкриття матеріалів іншій стороні (Criminal e-File, Канада).

15. Узагальнено позитивний досвід країн Європейського Союзу, у зв'язку із чим виокремлено можливі напрями удосконалення електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні: поєднання за допомогою інтеропераційної системи інтегрованої інформаційно-пошукової системи

«Автоматизоване робоче місце оперативника» та ЄРДР з державними реєстрами й базами даних (досвід Німеччини); запровадження таких електронних кримінальних процесуальних процедур, як цифровий обмін структурованою та неструктурованою інформацією між розрізненими електронними системами органів кримінальної юстиції; доповнення ЄРДР модулем створення електронних процесуальних документів за допомогою підсистеми уніфікованих шаблонів; доповнення ЄРДР «прямим» переміщенням електронної інформації; електронний процесуальний діалог між спеціалізованими суб'єктами кримінального провадження; вдосконалення контрольних функцій ЄРДР (досвід Швеції).

16. Зроблено висновок, що для пострадянських держав характерним є загалом низький рівень розвитку електронної складової кримінальної процесуальної діяльності. В Киргизстані діє найбільш розвинена серед пострадянських держав електронна процесуальна система – Єдиний реєстр злочинів і проступків, функціонують державний реєстр адвокатів, інформаційна автоматизована система, що здійснює розподіл справ між суддями, що є аналогами вітчизняних ЄРДР, Єдиного реєстру адвокатів України та автоматизованої системи документообігу суду відповідно. В Казахстані функціонує Єдиний реєстр досудових розслідувань, введений на основі вивчення досвіду України. У Російській Федерації, Грузії, Вірменії, Таджикистані, Республіці Білорусь, Молдові відсутні інтегровані електронні системи кримінальної юстиції.

17. Визначено дефініцію «електронне кримінальне провадження», для створення якого запропоновано алгоритм з'єднання електронних систем органів кримінальної юстиції, систем електронного врядування (державних органів), загальнодержавних реєстрів та баз даних за допомогою інтеропераційних систем з метою забезпечення швидкого, ефективного й економічно вигідного обміну інформацією в онлайн-режимі та автоматизації електронних процесуальних процедур. З метою попередження та усунення порушень процесуального порядку ведення кримінального провадження розроблено та доведено ефективність інтегрування до ЄРДР візуальної контрольної концепції «червона лінія», в основу якої покладено автоматичний аналіз фабул кримінальних проваджень за визначеними ключовими словами.

18. Розроблено модель організації професійного процесуального діалогу спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження у форматі електронного досудового розслідування шляхом інтеграції електронних систем та спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження (адвокатів, слідчих суддів та суддів, атестованих судових експертів, перекладачів, інших спеціалізованих учасників кримінального провадження) за допомогою інтеропераційних систем у межах залучення спеціалізованих суб'єктів та надання електронних цифрових ключів постійного користувача, утворивши ефективний професійний процесуальний «електронний діалог», що забезпечить постійний віддалений доступ до матеріалів розслідування та створення «особистих віртуальних кабінетів», за допомогою яких конкретний суб'єкт отримує дані проваджень, де він є учасником, в частині, необхідній для вчинення процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень.

Визначено поняття «особистий віртуальний (електронний) кабінет», під яким запропоновано розуміти персональне автоматизоване робоче місце суб'єкта кримінального провадження, що забезпечує формування, зберігання, захист, узагальнення та накопичення електронних процесуальних документів, обмін даними, суворе розмежування повноважень у системі, підтримку ролей залежно від займаної посади, протоколювання та аудит дій користувачів, чим досягається безперешкодний доступ посадової особи тільки до тих відомостей ЄРДР, що відносяться до її компетенції.

19. За результатами системного аналізу кримінального процесуального законодавства України, практики правозастосування та досвіду електронного кримінального провадження інших держав розроблено та обґрунтовано алгоритм створення корпоративної інформаційно-аналітичної автоматизованої (електронної) системи кримінальної юстиції, що охоплює всі стадії кримінального провадження та всіх суб'єктів кримінального переслідування й максимально інтегрує електронні інформаційні ресурси держави. Визначено, що такий алгоритм включає: 1) максимальну модернізацію ЄРДР як електронної системи досудового провадження (дослідчого провадження та досудового розслідування) із залученням спеціалізованих суб'єктів до єдиного електронного інформаційного поля та переведенням процесуальних діалогів в електронний формат; 2) під'єднання всіх систем електронного врядування (державних органів), загальнодержавних реєстрів та баз даних за допомогою інтеропераційних систем, що функціонуватимуть в онлайн-режимі; 3) розширення електронної системи на судові провадження та виконання судових рішень за напрацьованим алгоритмом роботи.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження: передумови виникнення сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. К.: Видавничий дім «АртЕк», 2016. 724 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Столітній А.В. Досудове розслідування кримінальних проваджень за заявами та повідомленнями про безвісне зникнення громадян // Вісник прокуратури. 2013. № 12. С. 33-37.

2. Столітній А.В. Підстави початку досудового розслідування // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 4. С. 187-197.

3. Столітній А.В. Практичні аспекти розмежування поняття нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, і процесуального керівництва досудовим розслідуванням // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2014. № 6-2, Т. 4. С. 105-109.

4. Столітній А.В., Аузін Р.О. Практичні аспекти вдосконалення аналітичних та контрольних можливостей Єдиного реєстру досудових розслідувань // Вісник Запорізького національного університету. 2015. № 1 (1).

С. 189-199.

5. Столітній А.В., Каланча І.Г. Обліково-реєстраційна дисципліна за кримінальним процесуальним законодавством України // Юридичний вісник, Національний університет «Одеська юридична академія». 2015. № 1. С. 143-147.

6. Столітній А.В. Практичні аспекти діяльності органів досудового розслідування із запобігання злочинам під час досудового розслідування // Право і суспільство. 2015. № 3. С.186-190.

7. Столітній А.В. Початок досудового розслідування: правова природа, регламентація та межі прокурорського нагляду // Право і суспільство. 2015. № 4. С. 200-205.

8. Столітній А.В. Правова природа Єдиного реєстру досудових розслідувань // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 5. Т. 4. С. 95-99.

9. Столітній А.В., Каланча І.Г. Інші учасники кримінального провадження в системі учасників кримінального процесу // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 6. Т. 3. С. 120-124.

10. Столітній А.В. Система та структура суб'єктів кримінального провадження // Порівняльне-аналітичне право: юридичний електронний журнал. електрон. наук. фахове вид. 2015. № 6. URL: http://pap.in.ua/6_2015/96.pdf (дата звернення: 05.08.2016).

11. Столітній А.В. Організація прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва, роль керівника органу прокуратури в організації нагляду // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 11. Т. 2. С. 139-142.

12. Столітній А.В. Обшук та огляд: сучасні реалії, європейський досвід // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 16. Т. 2. С. 96-99.

13. Столітній А.В. Забезпечення процесуального контролю за допомогою Єдиного реєстру досудових розслідувань і шляхи його вдосконалення // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. № 31. Т. 3. С. 101-104.

14. Столітній А.В., Каланча І.Г. Електронний діалог – інноваційний напрям еволюції досудового розслідування: вдосконалення // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. № 35. Т. 3. С. 126-131.

15. Столітній А.В. Особливості початку досудового розслідування за ухилення від сплати аліментів на підставі подань (повідомлень) державної виконавчої служби // Актуальні проблеми держави і права, Національний університет «Одеська юридична академія». 2015. № 75. С. 175-181.

16. Столітній А.В. Кримінальна процесуальна взаємодія сторін досудового розслідування // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. № 1. Т. 4. С. 100-103.

17. Столітній А.В. Особливості використання інформаційних технологій при здійсненні кримінального переслідування в англо-американській правовій системі // Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 2. С. 94-101.

18. Столітній А.В. Формування та розвиток засад кримінального процесу в

Україні в умовах електронного кримінального провадження // Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 2. С. 95-101.

19. Столітній А.В. Візуалізація у процесуальній діяльності в кримінальному провадженні // Науковий часопис Національної академії прокуратури України: електрон. наук. фахове вид. 2016. № 3. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/11-2016/stolitnij.pdf> (дата звернення: 17.01.2017).

20. Столітній А.В. Місце досудового розслідування у системі стадій кримінального провадження // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2016. № 36. Т. 2. С. 151 -154.

21. Столітній А.В. Фрактальна геометрія як складова сучасного кримінального процесу // Вісник Національної академії прокуратури України. 2017. № 1. С. 89-95.

22. Столітній А.В. Вдосконалення електронного сегмента кримінального провадження // Право і суспільство. 2017. № 2. Ч. 2. С. 185-189.

23. Столітній А.В. Автоматизований кримінальний процесуальний контроль // Вісник Національної академії прокуратури України. 2017. № 3. С. 89-94.

24. Столітній А.В., Каліна А. Електронне кримінальне провадження у Чеській республіці // Науковий Часопис Національної академії прокуратури України: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/3-2017/stolitnij.pdf> (дата звернення: 21.09.2017).

25. Столітній А.В., Холмберг Я. Електронне кримінальне провадження Швеції // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 3. С. 198-202.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

1. Столітній А.В. Прокурорській нагляд: історія, сучасність, перспективи // JURDIC NATIONAL: Theorie si Practica. 2015. № 3 (213). С. 81-84.

2. Столітній А.В. Цивільний позов прокурора на досудовому провадженні та його місце в Єдиному реєстрі досудових розслідувань // JURDIC NATIONAL: Theorie si Practica. 2015. № 4 (213). С. 132-135.

3. Столетний А.В. Разделение правовой природы понятий «заявитель» и «потерпевший» в соответствии с уголовным процессуальным законом Украины // LEGEA SI VIATA. 2015. № 4/2 (280). С. 94-98.

4. Столетний А.В. Институт соглашений в соответствии с уголовным процессуальным законом Украины: практика применения и пути усовершенствования // LEGEA SI VIATA. 2015. № 6/2 (282). С. 123-127.

5. Столітній А.В. Втілення міжнародних стандартів досудового розслідування у кримінальному процесуальному законодавстві України // JURDIC NATIONAL: Theorie si Practica. 2015. Выпуск № 6 (16). С. 241-243.

6. Столітній А.В. Особливості використання інформаційних технологій під час кримінального переслідування в романо-германській (континентальній) системі права // Visegrad journal on human rights. 2016. № 3. С. 168-173.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Столітній А.В. Проблемні аспекти досудового розслідування кримінальних проваджень за фактами невиконання заробітної плати // *Правова політика в Україні: питання теорії та практики: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 24 жовт. 2014 р.): тези наукових доповідей в 2-х т. К.: Національна академія прокуратури України, 2014. Т. 2. С. 357-360.

2. Столітній А.В. Процесуальне місце Єдиного реєстру досудових розслідувань на стадії повідомлення особі про підозру // *Юридична наука та практика у третьому тисячолітті: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Кошеце, Словацька Республіка, 27-28 лют. 2015 р.). Кошеце: Університет Павла Йозефа Шафарика, факультет права, 2015. С. 176-179.

3. Столітній А.В. Процесуальне місце Єдиного реєстру досудових розслідувань під час зупинення досудового розслідування // *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 27-28 лютого 2015 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. С. 177-179.

4. Столітній А.В. Строки досудового розслідування. Порушення та шляхи їх усунення // *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 20-21 бер. 2015 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2015. С. 37-39.

5. Столітній А.В. Вказівки прокурора у кримінальному провадженні як форма здійснення процесуального керівництва // *Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Дніпропетровськ, 3-4 квіт. 2015 р.). Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2015. С. 126-127.

6. Столітній А.В. Організація щоденної роботи прокурора-процесуального керівника // *Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених* (м. Одеса, 24 квіт. 2015 р.). У 3-х ч. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2015. Ч. 1. С. 147-150.

7. Столітній А.В. Гарантії приватного життя під час обшуку відповідно до вимог Європейської конвенції з прав людини // *Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 24-25 квітня 2015 р.). У 2-х ч. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. Частина II. С. 81-83.

8. Столітній А.В. Проблемні аспекти досудового розслідування кримінальних проваджень за фактами невиконання заробітної плати // *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії* (м. Ужгород, 24-25 квіт. 2015 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. С. 159-161.

9. Столітній А.В. Обшук: Національні особливості та міжнародний досвід // *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні:*

матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Херсон, 9-10 жовт. 2015 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 202-205.

10. Столітній А.В. Загальні положення процесуального керівництва досудовим розслідуванням // Чинники розвитку юридичних наук у ХХІ столітті: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 6-7 листоп. 2015 р.). Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2015. С. 85-87.

11. Столітній А.В. Обшук, огляд, поверхневий огляд – сучасні реалії, Європейський досвід // Права та обов'язки людини у сучасному світі: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 13-14 листоп. 2015 р.). Одеса: Громадське об'єднання «Причорноморська фундація права», 2015. С. 140-143.

12. Столітній А.В. Електронне оформлення кримінальних процесуальних рішень, їх строки // Нове міжнародне право та національне законодавство – нові завдання юридичної науки: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13-14 листоп. 2015 р.). К.: Центр правових наукових досліджень, 2015. С. 119-121.

13. Столітній А.В. Реформування інституту затримання особи: сучасні реалії // Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 18-19 грудня 2015 року). У 2-х ч. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2015. Ч. 1. С. 65-67.

14. Столітній А.В. Практичні питання використання електронної складової в процесі реформування структури органів прокуратури // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 22-23 січ. 2016 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 79-82.

15. Столітній А.В. Досудове розслідування як стадія кримінального провадження // Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Харків, 5-6 лют. 2016 р.). Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. С. 85-88.

16. Столітній А.В. Обрання запобіжного заходу поза межами кримінального процесуального закону України // Європейська традиція в міжнародному праві: реалізація прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Братислава, 6-7 трав. 2016 р.). Братислава: Панєвропська висока школа, 2016. С. 249-252.

17. Столітній А.В. Шляхи поновлення досудового розслідування після складення та затвердження обвинувального акта // Актуальні державотворення в Україні: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 трав. 2016 р.). Тези наукових доповідей в 3-х т. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. Т. 3. С. 75-77.

18. Столітній А.В. Повноваження прокурора щодо притягнення працівників піднаглядних органів до адміністративної відповідальності // Розвиток держави та права в Україні: реалії та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-

практичної конференції (м. Львів, 16-17 верес. 2016 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 25-29.

19. Столітній А.В. Вказівки прокурора як інструмент здійснення прокурором процесуального керівництва: проблемні питання // Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 16-17 верес. 2016 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 87-91.

20. Столітній А.В. Підвищення кваліфікації прокурорів у віртуальному просторі // Інноваційні освітні технології: досвід Європейського союзу та його впровадження в процес підготовки юристів: матеріали науково-педагогічного стажування (м. Сладковічево, Словацька Республіка, Університет Данубіус, 26-28 груд. 2016 р.). Сладковічево: Університет Данубіус, 2016. С. 128-131.

21. Столітній А.В. Процесуальне місце Єдиного реєстру досудових розслідувань при здійсненні повідомлень про підозру // Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15-16 верес. 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 31-36.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Аузін Р.О., Столітній А.В. Технічний твір «Інформаційно-аналітична система обробки заздалегідь згенерованих баз Єдиного реєстру досудових розслідувань за допомогою готових наборів функцій Excel (з ілюстраціями)». Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 57773 від 23 грудня 2014 року, виданого Державною службою інтелектуальної власності України.

АНОТАЦІЯ

Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, МВС України, Дніпро, 2018.

Дисертація є першим комплексним дослідженням теоретичних, методологічних та практичних аспектів електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні, здійсненим на основі положень КПК України 2012 року.

У дисертації досліджено історичний розвиток досудового розслідування, теоретичні основи та практику формування і функціонування його електронної складової. Доведено, що забезпечення ефективності кримінальної процесуальної діяльності потребує створення єдиного інформаційного поля юридичної діяльності в її широкому розумінні. Проаналізовано особливості реалізації електронних кримінальних процесуальних процедур під час досудового розслідування. Досліджено процесуальний статус суб'єктів кримінального провадження через призму застосування ними електронного сегменту досудового

розслідування. Проаналізовано провідний зарубіжний досвід застосування електронних інформаційних систем та сучасних інформаційних технологій як процесуальної складової досудового розслідування.

Запропоновано шляхи удосконалення електронної кримінальної процесуальної діяльності під час досудового провадження, модель комплексного переведення в електронний формат й автоматизації кримінальних процесуальних процедур під час досудового провадження. Визначено алгоритм організації професійного процесуального діалогу спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження у форматі електронного досудового розслідування, фундаментальні положення візуалізації, автоматизованої саморегуляції та інформаційної глобалізації кримінальних процесуальних процедур.

Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції про внесення змін та доповнень до КПК України у сфері електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні, вдосконалення Єдиного реєстру досудових розслідувань та електронних систем суб'єктів досудового провадження.

Ключові слова: досудове розслідування, Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР), електронний сегмент, електронна кримінальна процесуальна діяльність, суб'єкти досудового розслідування, іноземний досвід, інтеграція, електронне кримінальне провадження, особистий віртуальний кабінет, візуалізація, автоматизований кримінальний процесуальний контроль, кримінальна процесуальна аномалія, алгоритм, усунення корупційних ризиків.

SUMMARY

Stolitnii A.V. Electronic criminal proceedings at pre-trial investigation. – The manuscript.

The dissertation is for obtaining a Doctor's degree in Law in specialty 12.00.09 «Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational-Search Activity». – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs. – Dnipro, 2018.

The dissertation is the first comprehensive study of theoretical, methodological and practical aspects of electronic criminal proceedings at pre-trial investigation based on the provisions of the CPC of Ukraine dated 2012.

The dissertation addresses the historical development of pre-trial investigation, theoretical foundations and practice on developing and functioning of its electronic component. As proved, ensuring effectiveness of criminal procedural activities requires an establishment of a single information field of legal activity in its broad sense. The peculiarities of the implementation of electronic criminal procedural activities during the pre-trial investigation are analysed. The procedural status of the subjects of criminal proceedings is investigated in terms of their use of the electronic segment of pre-trial investigation. The best international experience of using electronic information systems and modern information technologies as a procedural component of pre-trial investigation is analysed.

The ways aiming to improve electronic criminal procedural activity during pre-trial proceedings, the model of complex transition into electronic format and automation of criminal procedural procedures during pre-trial proceedings are offered.

The model of professional procedural dialogue of specialized subjects of criminal proceedings in the format of “electronic pre-trial investigation” was developed by integrating electronic systems and specialized subjects of criminal proceedings (defence attorneys, investigating judges and judges, certified judicial experts, interpreters, other specialized participants in criminal proceedings) with the help of interoperational systems to the extent of attracting of specialized subjects and providing an electronic digital signature of a permanent user, by establishing an effective professional procedural “electronic dialogue” that will enable a permanent remote access to investigation materials and introducing “personal virtual cabinets”, through which a particular subject will obtain data of a proceeding where it is a party, insofar as it is necessary to conduct procedural acts or make procedural decisions.

The fundamental provisions of visualization, automated self-regulation and informational globalization of criminal procedural processes were determined.

As a result of the systematic analysis of the criminal procedural legislation of Ukraine, the practice of law enforcement and the experience of electronic criminal proceedings of the other states, an algorithm for the creation of a corporate information and analytical automated (electronic) system of criminal justice was developed and substantiated, covering entire stages of criminal proceedings and all subjects of criminal prosecution as well as maximum integrates electronic information resources of the state.

Scientifically grounded proposals introducing amendments and additions into the CPC of Ukraine in regards to electronic criminal proceedings at pre-trial investigation, improvement of the Unified register of pre-trial investigations and electronic systems of subjects of pre-trial proceedings is formulated.

Keywords: *pre-trial investigation, Unified register of pre-trial investigations (URPI), electronic segment, electronic criminal procedural activity, subjects of pre-trial investigation, international experience, integration, electronic criminal proceeding, personal virtual cabinet, visualization, automated criminal procedural control, criminal procedural anomaly, algorithm, elimination of corruption risks.*